

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

RUDENS SĄMYŠIAI – Rytis Motiejūnas	3
LIETUVOS SEIMO NARIAI LANKĖSI SEINUOSE IR PUNSKĖ – „Aušros“ inf.	4
NYKSTANČIŲ AUGALŲ KOLEKCIJA KAUNE	21

ŠVIETIMAS

KUDIRKOS NAUMIESTYJE – Seinų „Žiburio“ mokyklos inf.	6
SEINIŠKIŲ EKSKURSIJA Į MOLĖTUS – Seinų „Žiburio“ mokyklos inf.	7
PAMINĖJOME PETRO MOCKEVIČIAUS 95-ĄSIAS ŽŪTIES METINES – Gražina Kibyšienė	11

KULTŪROS BARUOSE

AUSK, SESUTE, JUOSTELAS – Aldona Vaicekauskienė	8
BALTŲ VIENYBĖS UGNIES SĄŠAUKA – Jurgita Stankauskaitė	10

IŠ MŪSŲ PRAEITIS

PETRAS MOCKEVIČIUS – VIDUGIRIŲ KAIMO SŪNUS – Irena Nevulienė	12
VYSKUPAS JUSTINAS STAUGAITIS - SEINŲ AUKSO AMŽIAUS KONTEKSTE – Sigitas Birgelis	22
KELIONĖS PILIAKALNIŲ METAMS PAMINĖTI – Aldona Vaicekauskienė	24

MŪSŲ INTERVIU

SU GITARA NUO MAŽENS – Eugenija Pakutkienė	14
--	----

IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

JUSTINAS VALINČIUS (1929–2017). GYVENTI – TAI ILGĖTIS AMŽINYBĖS – Marytė Malinauskienė	16
AUKSINĖS ŠYPSĖNOS MEISTRAS – Eugenija Pakutkienė	19

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

LIETUVOS ŽINIASKLAIDA	26
-----------------------------	----

Viršeliuose:

Punsko Dariaus ir Girėno mokyklos pirmokai (Tomo Bernecko nuotr.)

Svečiuose pas Joną Vaiškūną Kulionyse (Irenos Gasperavičiūtės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS:

16-515 Puńsk, ul. A. Mickiewicza 23
tel./faks. 87 5161 416
www.e-ausra.pl
ausra@o2.pl

LEIDŽIA:

Lenkijos lietuvių draugija
16-500 Sejny, ul. Wileńska 9
tel./faks. 87 5162 125

Vyr. redaktorė – Irena Gasperavičiūtė
Redakcijos sekretorius – Petras Vitkauskas
Stilistė, korektorė – Birutė Burdinaitė-Ołow
Techn. redaktorė – Aldona Jonušonytė

KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
Eugenija Pakutkienė, Jurgita Stankauskaitė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2017-10-11.

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita:

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
SWIFT / BIC kodas: POLU PL PR

RUCH S.A. vykdoma prenumerata

Spausdinto leidinio prenumeratą galima užsakyti tiesiogiai interneto tinklapyje www.prenumerata.ruch.com.pl. Kilus klausimų, prašom rašyti el. p. adresu prenumerata@ruch.com.pl arba skambinti „RUCH“ Klientų aptarnavimo centrui tel. 22 693 70 00 arba 801 800 803 (darbo dienomis 7-17 val.). Skambučio kaina priklauso nuo operatoriaus.

Zrealizowano dzięki dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Ministerstwo
Spraw Wewnętrznych
i Administracji

Projektą iš dalies remia
Spaudos, radijo ir tele-
vizijos rėmimo fondas
(26-27 psl.).

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Iš rudenėjo. Pilkumą ir tamsą praskaidrina vienas kitas įdomesnis įvykis ar kultūrinis renginys. Štai savaitgalį Seinuose praužė daugelio laukta Kapelių šventė, tačiau apie ją rašysime kitame „Aušros“ numeryje.

O šiame rasite Lietuvos politinių įvykių apžvalgą ir nuotaikas, pasiūlius daliai LSDP frakcijos narių, nepaklususių vadovybei, išeiti iš partijos. Kol Vilniuje vyksta koalicijos balsų perskaičiavimas, Punske ir Seinuose lankėsi LR Seimo Kultūros komiteto nariai su pirmininku Ramūnu Karbauskiu. Apie šį vizitą, apie tai, kas buvo kalbėta susitikus, ir svečių pažadus skaitykite 5 psl.

Be tokių įdomesnių ir mums svarbesnių įvykių, gyvenimas eina sava vaga. Taigi norėdami prablaškyti rudens melancholiją Seinų „žiburiečiai“ keliaavo. Nors rugsėjis – ne pats geriausias metas kelionėms, tačiau mes surengėm net dvi išvykas į Lietuvą. Įsijungdami į projektą „Lietuvos muziejų kelias“, aplankėme Kudirkos Naumiestį ir čia esantį poetui skirtą muziejų bei vykome visa mokykla į tolimesnę ekskursiją – į Molėtus ir pirmojo Lietuvos prezidento Antano Smetonos Užulėnio dvarą. Grįžome kupini geros nuotaikos ir gausybės įspūdžių. Sakoma, kad mokykla moko, o kelionės lavina. Taigi išvykas ką išgirsti ir pamatai – ilgesniam laikui palieka atminty.

Be nūdienos įvykių, „Aušroje“ rasite ir praeities aidų: Sigitą Birgelio straipsnio apie Justiną Staugaitį tęsinį bei Aldonos Vaicekauskienės straipsnį iš ciklo apie piliakalnius.

Ir šiame „Aušros“ numeryje, deja, du rašiniai apie išėjusiuosius Anapilin. Eugenija Pakutkienė primena Petro Budzeikos asmenybę, o Marytė Malinauskienė rašo apie savo dėdę, mums gerai pažįstamą statybų meistrą a. a. Justiną Valinčių.

Rudens sąmyšiai

RYTIS MOTIEJŪNAS

Ruduo šiomet ilgai laukė ir vis žadėjo bobų vasarą. Tačiau rugsėjo pabaiga sutapo su staigiu atšalimu ir nesibaigiančiomis darganomomis. Sužvarbę piliečiai siaučiasi vis storesniais drabužiais, o komunalininkai prabilo apie ankstyvą šildymo sezoną. Kiek geriau buvo grybautojams, ypač dzūkams, nes po vėsios vasaros pasipylęs lietus pažėrė grybų, tik ne visur ta drėgmė tokia naudinga – nuo nesibaigiančių liūčių ėmė skęsti ne tik didžioji Aukštaitijos dalis, bet ir kai kurie miestai, pvz., Panevėžys. Valdžia net paskelbė ekstremaliąją padėtį – nuo perteklinės drėgmės supuvo didelė šių metų derliaus dalis...

Bulvės jau nukastos, bet vyriausybė nesužlugo, kaip pavasarį žadėjo kai kurie pranašai. Tačiau politinis ruduo Lietuvoje pasitakė tikrai karštas. Šiomet iš vasaros atostogų grįžusių politikų laukė ne tik gausybė neužbaigtų darbų, bet ir keletas visiškai naujų politinių skandalų. Pačiame Seime prasidėjo dar neregėtos trintys ir tarp valdančiųjų, ir tarp opozicionierių. Koalicioniai socialdemokratai susiginčiję, ar verta dalyvauti valdžioje su valstiečiais. Partija, vedama naujojo vedlio G. Palucko, pasidalino į dvi nelygias dalis. Dauguma jos skyrių nutarė su valstiečiais nedraugauti, bet didžioji LSDP frakcijos dalis pasipriešino tokiam sprendimui ir pasiskelbė liekančios koalicijoje. Neklauzadas partijos vadai žada išmesti, o Seimo opozicija ragina valstiečius pasiskaičiuoti, ar jie vis dar turi daugumą, ar jau ne. Kaip neužbaigtų šis konfliktas, atrodo, kad daugiausia sau nuostolių daro patys socialdemokratai, nesusikalbantys

tarpusavy. Vieni nori būti opozicijoje, kiti mano likę valdžioje ir net reikalauja perskirstyti ministrų portfelius. Tokius LSDP viražus tikrai įvertins rinkėjai, nors iki artimiausių rinkimų dar beveik dveji metai.

Korupcinis skandalas žada pribaugti liberalų sąjūdį. Ilgai tylėję ir iš pradžių kyšininkavimu tik atskirus šios partijos politikus kaltinę prokurorai šįkart metė kaltinimus visai partijai. Panašūs įtarimai pareikšti ir Darbo partijai, tik po praeitų Seimo rinkimų ji jau baigia išleisti paskutinį kvapą – neperžengta 5 % sąrašo riba, parlamente teliko du darbiečiai, išrinkti vienmandatėse rinkimų apygardose. Ar panašiai nutiks ir liberalams, sunku pasakyti. E. Masiulio istorija su kyšiu jau baigė užsimiršti, ir štai naujas akibrokštas. Liberalai aiškina, kad kaltinimai iš piršto laužti, ir žada apginti savo munduro švarą. O kai kurie politikai jau ėmė skaičiuoti, kiek potencialių rinkėjų „nubyrės“ į jų aruodą. Realiausia, kad iš tokių įvykių (jei kaltinimai pasitvirtins) daugiausia naudos turėtų konservatoriai, paskubėję nutraukti draugystės sostinės savivaldybėje. Bet savivaldybių Lietuvoje 60, ir kiekvienoje yra skirtingas politinių jėgų išsidėstymas. Štai Vilniaus rajone konservatoriai su liberalais jau kelias kadencijas sudaro koalicinį sąrašą, nes tik tokiu būdu įmanoma patekti į deputatus, nes šiame regione nuo seno karaliauja Lietuvos lenkų rinkimų akcija. Jai, beje, sostinės meras R. Šimašius jau siūlo draugystę mieste. Bet V. Tomaševskis neskuba. Tai suprantama – juk visada patogiau skriaudžiamo opozicionieriaus negu valdžioje esančios partijos vaidmuo...

Konservatorius galima suprasti. Jie norėtų sugrįžti į valdžią. Bet ar jie sugebės vieni, be sąjungininkų, gauti tautos daugumos pasitikėjimą? Ar nebus jiems vieniša dešiniojoje politinio spektro pusėje, jei jau nebūtų ir liberalų, ir anksčiau draugiškai „suvirškintų“ krikščionių demokratų? Ar kita, konservatyvesnė, TS-LKD pusė bus patenkinta vis labiau liberalėjančia partijos vadovybės laikysena?

O kol politikai skaičiuoja tikrą ar tariamą naudą, premjeras toliau kalba apie reformas ir nori būti visiems geras. Kartais pakalbama ir apie keliamas algas ir pensijas. Ketinimai tikrai geri, tačiau kainos jau senokai nubėgo į priekį ir jų augimui galo nesimato. Pagaliau pateikta ilgai ruošta mokesčių reforma, tik ekspertai jai duoda labai nevienodus vertinimus. Ministrai toliau kovoja su alkoholiu, dabar jau norima apriboti ir abortus. ES tokių šalių beliko tik kelios, abortai draudžiami ir Lenkijoje. Tik neaišku, ar tokie planai nesukels dar didesnio gyventojų susierzinimo. Ir pagaliau – ar tai tikrai svarbiausia problema? Juk didžiausia mūsų valstybės problema yra korupcija ir neįtikėtina socialinė nelygybė, didėjanti nepaisant ūkio augimo.

XXX

Kariniai mokymai „Zapad“, apie kuriuos garsiai kalbėta nuo metų pradžios, jau pasibaigė. Apokalipsė neįvyko, nors ir buvo keletas smulkių incidentų su mūsų oro erdvės pažeidimu. Rusija su Baltarusija pasitikrino savo karinių pajėgų parengimo lygį. Tiesa, keletas rusiškų lėktuvų sudužo, bet ne dėl priešų veiksmų, o dėl paprasčiausių avarių. Žmogiškasis faktorius! Tie, kas tarnavo sovietinėje kariuomenėje, puikiai žino, ką tai reiškia. Tiesa, kariniai specialistai pažymi, kad pastaraisiais metais rusiškos ginkluotės kokybė ir kovinis pajėgų organizavimas smarkiai pagerėjo. Bet Baltarusija liko savo vietoje, jai ir toliau vadovauja A. Lukašenka.

Kartu pasibaigė ir visokiausių komentatorių fantazijos apie Kremliaus planus užgrobti Baltarusiją. Bet kam ją grobti, jei jie ir taip yra artimiausi politiniai ir kariniai sąjungininkai?

Čia reikėtų kalbėti ne apie išorės priešus, o apie vidinį apsileidimą. Kartais net nežinia, ar tai apsileidimas, ar piktybiškas kenkimas Lietuvos interesams. Skandalas kilo dėl Migracijos departamento, kuris labai mielai suteikia leidimus gyventi šalyje visai ne V. Putino oponentams, bet jo draugams ar šiaip visokiems įtartiems perėjūnams, o kai kyla nepasitenkinimas, teisinasi per dideliu „darbo“ krūviu. Jei politikų ryšiai su nedraugais dar kartais išlenda į paviršių, tai žemesniu lygmeniu labai ilgai niekas nesirūpino, kas, iš kur ir kodėl pas mus atkeliauja. Galima ginčytis dėl svetimų žvalgybų aktyvumo Lietuvoje, bet ir Seimo nariai pripažįsta, kad per visokių departamentų apsileidimą į šalį jau gali būti pakliuvusių visokiausio plauko asmenų. Kalbama ne tik apie sukčius ar šnipus, gal net ir apie potencialius teroristus. Prisiminkime istoriją, kai švedai deportavo vieną tokį pavojingą asmenį į Lietuvą, nes mes jam buvom išdavę Šengeno vizą. Ką kalbėti ir apie tokį anekdotišką atsitikimą, kai NATO treniruojasi ginti mus nuo invazijos iš Rytų, o mūsų sieną saugo nauja rusiška elektronika...

XXX

Tuo metu, kai sporto mėgėjai nusivylę mūsų krepšininkais ir futbolininkais, sirgaliams dar liko keletas džiugių akimirų. Visus nudžiugino irkluotojai vyrai, atvežę iš pasaulio čempionato JAV aukso medalius. Maloni smulkmena!

Tikroji šventė bus švenčiama kitų metų vasarį. Lietuvos atkūrimo šimtmetis. Džiaugsimės ir švęsime ją visi. Tikėkimės, kad ši svarbi data bus pažymėta prasmingai, kad nepaskėsime proginių paradų ir fejerverkų siautuly.

Spalio 5 d. Seinuose ir Punske lankėsi LR Seimo Kultūros komiteto pirmininko Ramūno Karbauskio vadovaujama delegacija: LR Seimo nariai Arūnas Gelūnas, Vytautas Juozapaitis, Vytautas Kernagis ir Robertas Šarknickas. Vizitą parlamentaram pradėjo gėlių prie Lietuvos karių kapų Berznyko kapinėse padėjimu. Seimo nariai taip pat pagerbė Seinų vyskupo ir lietuvių poeto Antano Baranausko atminimą. Gėlių puokštės padėjo prie jo paminklo bei palaidojimo vietos bazilikoje.

Seinuose komiteto nariai susitiko su šios parapijos klebonu Zbignevu Bzdaku (Zbigniew Bzdek), apžiūrėjo šiuo metu remontuojamas patalpas, kur netrukus turėtų būti įkurta Lituanistinė menė, domėjosi ketinimu Seinų vienuolyne įkurti „Kresų muziejų“.

Vėliau vyko susitikimai su Lenkijos lietuvių kultūros ir švietimo įstaigų atstovais, lietuvių organizacijų Seinuose, Punske ir Suvalkuose vadovais. Seinų „Lietuvių namuose“ svečiai išgirdo, su kokiomis problemomis susiduriama puoselėjant lietuvių kultūrą šiame mieste.

Seinų lietuvių „Žiburio“ mokykloje Seimo nariai domėjosi mokyklos perspektyva, skolos grąžinimo klausimu, sporto aikštyno statybos paruošiamaisiais darbais.

Prof. Vytautas Juozapaitis gyrė mokinių dainų vadovo darbą. Atkreipė dėmesį į vaikų puikų paruošimą, tik ragino būti drąsesniems.

Punske Lietuvos parlamentaram diskutavo apie lietuvių kultūros namų veiklą, domėjosi švietimo įstaigų padėtimi, apsilankė Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugijos įrengtose lietuvių liaudies meno dirbtuvėse, muziejuje „Senoji klebonija“. Punsko parapijos vikaras kun. Marius Talutis svečiams papasakojo apie šios parapijos istoriją, parodė puošnią Punsko bažnyčią.

Lietuvos Seimo nariai lankėsi Seinuose ir Punske

„AUŠROS“ INF.

Iš kairės: LR Seimo nariai A. Gelūnas, V. Kernagis, V. Juozapaitis, R. Karbauskis, R. Šarknickas

Irenos Gasperavičiūtės nuotr.

finansuojamus projektus. Nemažai diskutuota taip pat apie šiame regione išlikusį baltų kultūros paveldą ir pastangas jį išsaugoti.

Lietuvos Seimo nariai apibendrinami vizitą vieningai pabrėžė, kad jis buvo labai naudingas, kadangi leido geriau suprasti, kuo skiriasi lietuvių kultūros puoselėjimas Seinų ir Punsko krašte ir Lietuvoje bei kaip Lietuvos valstybė galėtų kryptingai šią veiklą remti.

Susitikime su švietimo ir kultūros įstaigų darbuotojais buvo išsakytas pasiūlymas parengti specialią paramos programą Lietuvos etninėse žemėse gyvenančių lietuvių švietimui ir kultūrai remti.

Vizitą vainikavo susitikimas su Punsko viršaičiu Vytautu Liškausku ir savivaldybės atstovais. Jo metu viršaitis papasakojo svečiams apie Punsko savivaldybės rūpesčius bei pastangas padėti Lietuvos pasienio regionams rengti ir įgyvendinti bendrus ES fondų

Seinų lietuvių „Žiburio“ mokiniai koncertuoja svečiams

Irenos Gasperavičiūtės nuotr.

Kudirkos Naumiestyje

SEINŲ LIETUVIŲ „ŽIBURIO“ INF.

Rugsėjo 21 d. mes, „Žiburio“ gimnazistai ir septintokai, nuvykome į Kudirkos Naumiestį. Tą dieną Vinco Kudirkos muziejuje vyko renginys iš ciklo „Lietuvos muziejų kelias“, taigi gidė mums daug pasakojo apie poeto, Lietuvos himno autoriaus gyvenimą ir darbą. Jinai sakė, kad galima priskaičiuoti net 8 jo profesijas – tai gydytojas, kompozitorius, poetas, žurnalistas, rašytojas ir kt.

Pirmiausia gidė parodė mums muziejaus salę, pasakojančią apie miesto praeitį, paaiškino, kad seniau miestas vadinosi Vladislavovas nuo jį įkurdinusio karaliaus vardo, tik vėliau tapo Naumiesčiu, o dar vėliau (jau po Vinco Kudirkos mirties) – Kudirkos Naumiesčiu. Šalia miesto teka Širvintos upelis, kuris skiria Rusiją (Kaliningrado sritį) nuo Lietuvos. Kadaise čia ėjo Rytprūsijos siena, o kitoje upelio pusėje stovėjęs miestas Širvinta su gražia mūrine bažnyčia ir

Prie Vinco Kudirkos kapo

dviaukščiais namais, kaip liudija ant sienos kabanti nuotrauka. Po Antrojo pasaulinio karo iš jo nieko nebeliko. Miesto niekadoms niekas neatstatė,

belikę pliki laukai...

Lankydamis Vinco Kudirkos muziejų atkreipėme dėmesį, kad daug eksponatų susijusių su mūsų gimtaisiais Seinais. Vienoje nuotraukoje pamatėme Juozą Kauką, varpininką, palaidotą Seinų kapinėse, kitoje mokytoją Krikščiūną, kuris buvęs Seinų kunigų seminarijos auklėtinis, jau nekalbant apie patį Seinuose besimokusį Vincą Kudirką. Buvo ir 1909 m. Lietuvos kalbininkų susitikimo Seinuose nuotrauka.

Aplankę muziejų, nuvykome į kapines prie Vinco Kudirkos kapo, čia sugiedojome Lietuvos himną – jo sukurtą „Tautišką giesmę“.

Jei kas dar nesate buvę Kudirkos Naumiestyje, nuvykite. Jis visai netoli, o įdomu pamatyti garsaus varpininko paminklą, muziejų ir jo kapą. Nesigailėsite.

Vinco Kudirkos muziejuje

Seiniškių ekskursija į Molėtus

SEINŲ LIETUVIŲ „ŽIBURIO“ INF.

Rugsėjo 28–29 dienomis Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos vyresniosios (nuo ketvirtokų iki gimnazijos trečiokų) klasės išsiruošė į dviejų dienų ekskursiją į Lietuvą. Šįsyk lankėme ganėtinai tolimas ir mums nepažįstamas vietas. Nuvyko net iki Molėtų, tiksliau – iki Kulionių kaimo, kur yra net trys lankytini objektai: senovinė dangaus objektų stebyklą (kur mus pasitiko ir labai įdomiai apie senovės pagonių dangaus ženklų stebėjimą pasakojo Jonas Vaiškūnas), Etnokosmologijos muziejus ir pati tikriausia astronominė observatorija (čia susipažinome, kaip veikia teleskopas, ir matėme patį didžiausią teleskopą Šiaurės Europoje).

Kita diena buvo skirta Lietuvos istorijai. Aplankėme Ukmergės kraštą. Buvome Lietuvos pirmojo prezidento Antano Smetonos gimtinėje ir jo rezidencijoje Užulėnyje. Labai patiko

Užulėnyje prie 2016 m. PLB dovanoto kopyltstulpio Lietuvos prezidentams

ekspozicija, pasakojanti apie patį prezidentą ir jo šeimą. Be to, mūsų gidė

kalbėjo žemu, užburiančiu balsu, kurio neįmanoma nesiklausyti.

Pažintinę išvyką baigėme Užugiryje lankydami krašto muziejų, kur pamatėme Antano Smetonos to krašto žmonėms dovanotą mokyklą, kurioje šiuo metu įrengtas minėtasis muziejus. Čia dvi klasės. Tai mokyklinių smetoniškosios ir sovietinės klasių pavyzdžiai. Taigi šiose patalpose iš tų laikų ir suolai, ir lentos, ir kita įranga. Pasidžiaugėme, kad mūsų laikais klasės jaukesnės, o įranga modernesnė, įvairesnė.

Grįždami namo sustojome papramogauti Kauno „Akropolyje“. Saulei pradėjus leisti pasiekėme Seinus. Už šią puikią pažintinę ekskursiją po Lietuvą esame dėkingi Tautos fondui, kuris pagal mūsų mokytojų parengtą ekskursijos projektą skyrė jai lėšų. AČIŪ!!!

Observatorijoje apie didįjį teleskopą pasakoja gidas Mindaugas

Ausk, sesute, juostelas

ALDONA VAICEKAUSKIENĖ

*Staklalės naujos, drobelės plonos,
O mergužėlė – kap lelijėlė.
Stovai trinkėsėjo, drobės blizgėjo,
O mergužėlė gražai dainavo.
Šilkų nytelės, nendrių skietelis,
O šaudzyklėlė – kap lydekėlė.
Stovai trinkėsėjo, drobės blizgėjo,
O mergužėlė gražai dainavo.*

Jau 12-ąjį kartą Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugija (LLEKD) kartu su Lenkijos lietuvių draugija per Žolinių šventę Punske suorganizavo Tarptautinį folkloro festivalį, kuris šiemet buvo pavadintas „Ausk, sesute, juostelas“. Jis skirtas Tautinio kostiumo metams. Kaip ir kasmet, LLEKD kolektyvai stengėsi atsižvelgti į festivalio tematiką. Šiam renginiui labiausiai ruošėsi jaunimas: sutartinių giedotojos „Saulalės“, kapela „Šalcinukas“ ir beatskurianti šokėjų grupelė. Jų visa programėlė buvo susijusi su audimu.

*Esu dailiai išmokyta,
Moku gražiai austi. 2 k.
Pykšt pokšt, tapu tapu,
Pupu pupu, klepu klepu. 2 k.
Šaudyklėlė dailiai šauna,
Siūlų neužgauna.
Pykšt pokšt, tapu tapu,
Pupu pupu, klepu klepu.*

Skambant tokiems žodžiams ir lietuvių liaudies muzikai jaunimas „audė neužgaunant siūlų“, o siūlų kamuolį „vijo“ visi: ir vyresni, ir jaunesni. Vyresniųjų pamokytos „audė“ ir jaunylės.

*Ausk, sesute, plonas drobes,
Lelijėle, plonas drobes.
Ausk, ausk, ausk,
Seserėle, ausk. 4 k.
Ausk, sesute, ir dvinyčius,*

*Lelijėle, ir dvinyčius.
Ausk, sesute, keturnyčius,
Lelijėle, keturnyčius.
Ausk, sesute, aštuonnyčius,
Lelijėle, aštuonnyčius.*

Išausti aštuonnyčius ne taip paprasta. Ne kiekviena mergelė ir seniau sugebėdavo išausti sudėtingus audinių raštus, todėl apie darbščias, gabias jaunamartes toli sklisdavo gandai. O tų audinių reikėdavo daug išdalinti per vestuves ir pasilikti tolesniam gyvenimui, kai vaikai gims, kai ūkio darbai šauks ir į stakles nebebus kada atsisėsti. Tad kol jauna, reikėdavo prisiausti pilnas skrynias „audeklų, divonų, skotercų, andarokų, pajuostių, šniuraukų“ ir kitokių audinių. Todėl ir „Gimtinės“ dainoje audimas apdainuojamas.

*Vai žinau žinau,
Vai ir daug žinau,
Kur aus mano mergelė,
Drobelių audėjėlė.*

Iš ploniausios drobės buvo siuvami išeiginiai marškiniai, kurie puošti baltu iškilioju peltakiavimu, o vyriški galėjo būti pagražinami ir siuvinėjimu kryželiu. Turtinga ir darbšti jaunamartė turėdavo apie dešimt sijonų ir tiek pat prijuosčių. O prijuostės mūsų krašte dažniausiai skersadryžės su pakaišymais. Vėliau išplito siuvinėtos: ant tamsaus dugno siuvinėtos rankomis ar mašina įvairiaspalvės gėlės.

Prieš audimą dar reikėdavo prisiverpti siūlų. O verpimas – sudėtingas darbas. Kad išeitų plonas lininis siūlas, reikėjo pirma išmokti siūlą suverpti iš pakulų.

*Verpk, sesute, linelius,
Plonuosius siūlelius.*

*Kų aš verpsiu iš lininių,
Kad nemoku pakulinių.*

Austi irgi reikėdavo pradėti nuo paprastesnių audinių, ir tik vėliau jau imtis keturnyčių ir kitokių.

*Ausk, sesute, drobelas
Keturnyčiu skieteliu.
Kų aš ausiu keturnyčiu,
Jei nemoku nei dvinyčiu.*

„Alnos“ ansambliciai padainavo keletą dainų, išmoktų dar mokykloje. Viena iš jų – tarpukario laikotarpio. Buvo mėgstama ir mūsų krašte. Prieš 20 metų ją pavyko užrašyti iš Šilainių kaimo Veronikos Valinčienės. Šią dainą „Šalcinėlio“ ansamblukas atliko Vilniuje, „Dainų dainelės“ televizijos laidoje.

*Audė, audė seserėlės
Drobes margu raštu.
Audė, audė ir dūmojo
Apie Vilniaus kraštų.*

Festivalio metu buvo pasakojama apie drabužius. Marškiniai, ypač išeiginiai, buvo siuvami iš pačios gražiausios, ploniausios, būtinai balintos drobės. Apykablės ar rankogaliai dažnai puošti nėriniais. Sijonams buvo audžiamas namų darbo vilnonis, pusvilnonis ar lininis audeklas, dažniausiai dvinytis, o ilgainiui ir daugianytis. Išeiginiai sijonai buvo siuvami ilgi, platūs.

Prijuostė – viena seniausių moterų kostiumo dalių. Vaikščioti be prijuostės buvo laikoma nepadoru, netvarkinga. Punsko ir Seinų krašto prijuostės, saugomos Punsko ir Suvalkų muziejuose, tai skersadryžės su plonais įvairiaspalviais dryželiais ir pakaišymu apačioje. XX a. pradžioje atėjo į madą siuvinėtos prijuostės. Ant juodo, vyšninio ar tamsiai žalio

Jurgio Černelio nuotr.

audinio buvo spalvotais siūlais išsiuvinėti augaliniai motyvai. Siuvinėta rankomis ir siuvimo mašina, nes paklausa buvusi didelė. Kasdieniam naudojimui buvo audžiamos prijuostės iš prastesnių lininių siūlų, o skirtos išeigai būdavo ataudžiamos plona vilnute. Prijuostės buvo ilgos, plačios, apie liemenį gausiai rauktos.

Liemenė – viena puošniausių tradicinio kostiumo dalių. Ji buvo siuvama iš austinių ir pirktinių audinių. Džūkės už „grybus ir uogas“ pirkdavo brokato, damasto ar net šilko ir siūdavo si liemenes. Jos būdavo paveldimos iš kartos į kartą. Būdavo ir liemenių, pasiūtų iš vilnonio ar pusvilnonio audinio.

Nepaprastai reikšmingas elementas – galvos apdangalas. Merginos galvą puošė gyvomis gėlėmis, karūnėlėmis, galionais, gobėsi skarelėmis. Ištekėjusios moterys neidavo su plika galva. Rišdavosi medvilnės ar šilko skarelę. Baltą siuvinėtą skarelę puošdavo užrišdamos ant viršaus karūnėlę. Moterų galvos dangai priklauso ir nuometėliai, kepurėlės. Žiemą apsisaugoti nuo žvarbaus vėjo ir šalčio buvo dėvima įvairiausių didelės skaros: megztos virbalais ar vąšeliu iš vilnos, pirktinės, vadinamos

pliušinėmis, ir labai storos, gobiamos žiemą važiuojant rogėmis, vadinamos viršinėmis. Vasarą moterys pečius siautėsi baltomis lininėmis drobūlėmis, kurias audė iš natūralių spalvų ir dažytų naminių vilnonių siūlų. Žiemą vilkėjo pilko, rusvo milo ilgus ir trumpas sermėgas, avikailių kailinius. Kojinės, pirštines buvo mezgamos iš vilnonių lininių siūlų, gausiai raštuotos.

Kuparų prieskrynėliuose būdavo saugomi ir papuošalai. Populiariausi moterų ir merginų papuošalai – karoliai. Labiausiai paplitę buvo gintariniai, jie keliaudavo iš kartos į kartą ir būdavo labai vertinami.

Vyriškas kostiumas nebuvo toks įvairus ir spalvingas. Vyrų drabužių komplektą sudaro: marškiniai, kelnės, sermėga (surdotas ar švarkas), trinyčiai, kailiniai, apavas, juosta, diržas, pirštines žiemą ir galvos apdangalai – kepurė, skrybėlė. Vyrai mėgo puošti skrybėles povo plunksnomis ar spalvingomis juostelėmis.

Juostos – tai dekoratyvinis tautinio kostiumo elementas, būtinas tiek moteriškoje aprangoje, tiek vyriškoje. Tai seniausias ir savičiausias audinys. Nuo seno savo grožiu, spalvingumu juostos viliojo akį, džiugino sielą,

buvo ir yra laikomos padėkos, pagerbimo, prieraišumo simboliu, buvo ir yra dovanojamos įvairiausiomis progomis. Juosta lietuvį lydėdavo nuo gimimo iki mirties. Jomis susijuosdavo įvairius drabužius: sermėgas, kailinius, kelnes, sijonus, naudojo sijonų, prijuosčių juosmenims, susivarstydamo liemenes. Didelę reikšmę juostos turėjo ir apeigose, šeimos šventėse. Jomis nuotaka apdovanodavo piršlį, kvieslį, pabrolius, gimines ir vaikus. Ja buvo vystomas ir krikštyti vežamas kūdikis. Juosta buvo šventas, magiškas, saugantis nuo blogio daiktas.

Ansamblis „Verdainė“, atvykęs iš Šilutės kultūros ir pramogų centro su vadove Regina Jokubaityte, pasakojo apie savo krašto aprangą. Galima buvo išgirsti, kodėl jų drabužiuose tiek juodos spalvos, ir susipažinti su kitomis aprangos subtilybėmis. Gal ir ne visi klausytojai viską suprato, nes buvo kalbama jau labai retai girdima šišioniškių tarme. Mažosios Lietuvos krašte nedaug žmonių, išmanančių šią tarmę, todėl ypač džiugu buvo ją išgirsti.

Lietuvių tautosakoje ne tik dainos, bet ir mįslės pasakoja apie verpimą, audimą, siuvimą ir tautinio kostiumo elementus. Mįslės pasižymi išmone, šmaikštumu, netikėtais palyginimais: Dešimt vyrų traukia lyną į išdžiūvusį alksnyną (Verpia). Viena ranka šaukdo, antra ranka gaudo (Audžia).

Tautinio kostiumo išsaugojimo ir ugdymo idėją reikia perduoti ateities kartoms. Vertybių supratimas privalo būti ugdomas – edukacinė veikla tampa vis aktualesnė, tad labai svarbu, kad pažintis su mūsų tautos tradicijomis prasidėtų jau nuo pirmųjų pamokų mokykloje. Taip buvo kalbama vasarį vykusioje konferencijoje Vilniuje.

Festivalio pabaigoje pasirodė Šilutės rajono kapela „Lolytėlė“, kuri linksmino susirinkusius savo dainomis ir muzika.

Dėkojame festivalio rėmėjai - Lenkijos Respublikos vidaus reikalų ir administravimo ministerijai.

Baltų vienybės ugnies sąšauka

JURGITA STANKAUSKAITĖ

Jeigu kas nors imtų ir paklaustų, kuo šiomet Lenkijos lietuvių krašte Baltų vienybės diena buvo išskirtinė, tikriausiai mintis užlietu jaukaus vakaro ramybė ir nuo laužo plaukianti šiluma. Baltų vienybės dienos minėjimas rugsėjo 22-osios vakarą maloniai išliks atmintų, kuriems nebaisus buvo kopimas į Eglinės piliakalnį rasotu keliuku. Sudrėkusias kojas buvo galima sušilti prie įkaitusio laužo liepsnų, o akimis paganyti atsivėrusį, pamažu tamsos ir nesuprantamos tylos užliejamą senąjį jotvingių kraštą.

Pirmiausia būtina paminėti, kad Baltų vienybės dienos minėjimas kaip paprastai prasidėjo Jotvingių ir prūsų gyvenvietėje Ožkiniuose. Čia buvo uždegtos trys žvakės: geltona, žalia ir raudona. Visos jos skirtos Durbės mūšiui paminėti, protėviams pagerbti. Šalia lėtai į viršų keliamas Lietuvos, Latvijos ir Prūsijos vėliavas lydėjo kiekvienos tautos himnas. Susirinkę į šventę svečiai giedojo ne

tik „Tautišką giesmę“, bet ir vienas kitas prisijungė prie Latvijos himno giedojimo ar ritmingai kojomis trepsėjo pagal prūsų tautos himno garsus.

Šis minėjimas sutampa su rudens lygiadieniu, todėl šventėje negali pritrūkti apeiginės dalies, prašant žmonių susivienijimo ir gyvenimo kaip lygus su lygiu. Prie aukuro buvo atliekamos senosios prūsų apeigos, skaitoma poezija, padalinta šventoji ugnelė, laukianti savo poilsio ant šių kalnų, piliakalnių ir alkakalnių: Rudaminos piliakalnio, Baltų vienybės kalno, Eglinės ir Burduliškių piliakalnių, Barsukalnio ir Jonakalnio alkakalnių, Pamario, Zubranaičio, Uosinės, Asavos ir Šiurpilio piliakalnių, Baltaragio pilkapio bei kitų piliakalnių nuo Vyslos iki Nemuno. Vieni svečiai su rankose degančiomis žvakėmis iškeliaavo į pasirinktus piliakalnius, o kiti į Eglinę.

Ramiame Eglinės kaimo kampelyje šventės dalyvių laukė antroji poezijos skaitymų dalis ir folkloro

ansamblio „Alna“, jaunimo kapelos „Šalcinukas“ bei sutartinių giedotojų „Saulalės“ dainos ir muzika. Be meninės dalies, sulaukta prasmingų Lietuvos konsulato Seinuose vadovo Vaclavo Stankevičiaus ir Punsko viršaičio Vytauto Liškausko žodžių. Jie pabrėžė vienybę, kurios prasmė nesikeičia šimtmečiais. Nors šiandien Baltų vienybės ugnies sąšauka skirta Durbės mūšiui, jame susivienijusioms baltų gentims pagerbti, bendrystės ir taikos svarba išlieka tokia pat aktuali. Vienybės ieškoma ne tik tarp broliškų baltų tautų, bet ir svetimų pasaulių, siekiant išlaikyti ramybę ir sveiką susikalbėjimą.

Ar kitais metais taip pat turėsime progą įkopti į piliakalnį ir pasimėgauti degančio laužo jėga? Lengva liepsnomis sukelti sentimentus numanomam, skaitytam, nupasakotam senųjų genčių gyvenimui. Per buvimą ant kalno ir stebėjimą ugnies praryjamų medienos gabalų keistai žmogus ima ir susiriša su niekada nepatirta piliakalnių kovotojų aplinka. Tegul ši tradicija nenurūksta kaip suanglėjusi sausa medžio šaka. Tegul ji suvienija bendrai vilčiai prikelti užmigusius kalnus.

Padėkos žodžiai skiriami Audriui Jankauskui už galimybę surengti šventę Eglinės piliakalnyje ir šio minėjimo organizatoriams bei rėmėjams: URM, Punsko valsčiui, Jotvingių ir prūsų bendrijai, Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugijai, „Aušros“ leidyklai, „Vienybės“ klubui, Rudaminos bendrijai, Lazdijų krašto muziejui, Prūsijos kriviams, Prūsų bendrijai „Prusaspira“, Uosinės, Pamario ir Zubranaičio gyventojams ir kt.

Jurgio Černelio nuotr.

Paminėjome Petro Mockevičiaus 95-ąsias žūties metines

GRAŽINA KIBYŠIENĖ

Rugsėjo 14 d. IV–VI klasių mokinių lietuvių kalbos ir Lietuvos istorijos pamokos vyko už mokyklos ribų. Minėjome Petro Mockevičiaus tragiškos žūties 95-ąsias metines. Tai žymus Vidugirių kaimo sūnus, knygnešys, mokytojas, šaulys, poetas. Tai mūsų dviejų mokinių giminaitis: Viktorijos Grigutytės proprosnelio brolis ir Viktoro Jankausko prosnelės brolis. Su moksleiviais nuvykome prie Grigučių sodybos. Ten buvusi P. Mockevičiaus gimtinė, kur 2012 m. įmūryta atminimo lenta. Nors ruduo, bet prie paminklinės lentos žydi gėlės, žaliuoja krūmai. Su mumis susitiko sodybos šeimininkai Birutė ir Jonas Grigučiai, kurie mielai pasidalino žiniomis apie savo giminaitį. P. Mockevičius tai Birutės senelio brolis. Jie esą dėkingi savo kaimiečiui Antanui Stoskeliūnui, kuriam kilo mintis pagerbti jų giminaitį, skirti jam atminimo lentą. Jis taip pat parodė kapavietę Lazdijų kapinėse. Grigučiai buvo nuvykę į kaimelį netoli Baltarusijos sienos, Sventijanską, kuriame žuvo jų giminaitis, bet žuvimo vietos nerado, nėra jokios atminimo lentos. Tai labai gražus kaimas, kur Baltosios Ančios upė įteka į Nemuną. P. Mockevičius dirbo korespondentu ir ant arklio su draugu nujojo į Sventijanską, kur vyko lenkų partizanų kovos su lietuvių milicija. Čia jis ir žuvo. Jo draugas suėmė pasislėpti, o Petrą pasiekė lenkų partizanų kulka. Jis iškilmingai palaidotas Lazdijų kapinėse. Birutė pasakojo, kad giminaitis buvo mokytojas, įkūrė lietuvišką mokyklą Lumbiuose,

Gražinos Kibyšienės nuotrauka

mokėjo groti, kūrė eilėraščius.

Apie savo giminaitį pasidomėjo ir Viktoras Jankauskas. Jam apie prosnelės brolių pasakojo močiutė Birutė Jankauskienė. P. Mockevičius turėjo tris brolius ir dvi seseris Magdę ir Onutę. Magdė ištekėjo už Jurgio Jankausko, tai ji yra Viktoro prosnelė. Petro brolis Vincas kartą susapnavo blogą sapną. Rytą atėjo kaimo seniūnas ir davė jam šaukimą į karą. Vincas išėjo iš namų ir daugiau niekas jo nematė. Niekas nežino, kas su juo atsitiko, kur žuvo, kur palaidotas. P. Mockevičius buvo mokytojas ir knygnešys. Sakoma, kad jis turėjo Latvijoje draugę. Gal jai ir skirti kai kurie eilėraščiai...

Aplankėme P. Mockevičiaus kapą Lazdijuose. Kapas gražiai sutvarkytas, kryželis perjuostas trispalve. Čia mūsų gidas buvo Viktorijos, Jokūbo, Lidijos ir Manto senelis Antanas Stoskeliūnas. Jis domisi savo krašto,

ypač savo kaimo, praeitimi, jo žmonėmis. Tai jis moksleivius nuvedė prie P. Mockevičiaus kapo, pasidalino savo žiniomis apie jį. Pabrėžė, kad jeigu nebūtų buvę tokių ryžtingų ir savo gyvenimą bei gyvybę aukojusių žmonių, gal dabar nekalbėtume savo gimtąja kalba. Tai jie kovojo už laisvą Lietuvą, už savo kalbą.

Tą darganotą, vėjuotą rugsėjo dieną Lazdijų kapinėse staiga nušvito saulė, nutilo vėjas. Atrodė, kad ir gamta nori pagerbti mūsų kraštiečio atminimą. Šeštokės Aneta, Diana ir Lidija paskaitė kelis P. Mockevičiaus eilėraščius. Ant kapo uždegėme žvakutę, padėjome gėlių.

Rugsėjo 18 d. surengėme P. Mockevičiaus žūties 95-ųjų metinių minėjimą.

Nuoširdžiai dėkojame Birutei ir Jonui Grigučiams bei Antanui Stoskeliūnui už pagalbą vedant šias nepaprastas pamokas.

Petras Mockevičius – Vidugirių kaimo sūnus

IRENA NEVULIENĖ

Petras Mockevičius gimė 1895 m. spalio 19 d. Vidugiriuose, pasiturinčių ūkininkų Juozapo ir Onos Mockevičių šeimoje. Buvo vyriausias sūnus. Šeimoje augo 3 broliai ir 3 seserys. Jau vaikystėje tėvai ir daraktorius pastebėjo, kad berniukas yra gabus, mėgsta mokytis, tad tėvai stengėsi išleisti sūnų į mokslus. Apie 1905–1906 m. pradėjo lankyti Punsko pradinę mokyklą, vėliau mokėsi Seinų aukštesniojoje 4

klasių mokykloje. Ją baigė prieš pat Pirmąjį pasaulinį karą. Mokykloje pradėjo rašyti eiles. Savo eilėraščius spausdino Seinų „Šaltinėlyje“ ir Vilniaus lietuviškuose laikraščiuose.

Pirmojo pasaulinio karo neramumai bei tėvo silpna sveikata neleido mokslų tęsti. Tačiau, kiek leido karo aplinkybės, P. Mockevičius dirbo švietimo ir kultūros darbą: slapta mokė Vidugirių ir aplinkinių kaimų vaikus skaityti, rašyti ir dainuoti. Taip

pat mokė savo brolius ir seseris. Kūrė eilėraščius, kuriuos skaitė kaimo susirinkimuose ir renginiuose. Labai mėgo groti armonika ir dainuoti. Su broliu Vincu grodavo apylinkės vakaruškose ir vestuvėse. Esant reikalui, negailėjo balso išlydinti mirusiuosius į amžinojo poilsio vietą.

1916 m. rudenį P. Mockevičius pradėjo darbą Seinų mokykloje, tačiau dirbo joje neilgai. Nebepakędamas sunkių darbo sąlygų, vokiečių okupantų priespaudos ir ypač paliepimo mokykloje dėstyti vokiečių kalbą, 1917 m. P. Mockevičius Lumbiuose suorganizavo naują mokyklą. Čia mažiau persekiojamas galėjo ramiau dirbti, tačiau 1918 m. sausio mėnesį mirė jo tėvas ir Petras pasiryžo sugrįžti į tėviškės ūkį. Darbas ūkyje netrukdė jam domėtis pasaulio įvykiais, rinkti

žinias. Žlugus vokiečių okupaciniam valdymui, atsivėrė naujo gyvenimo perspektyvos, atsirado naujų darbų.

1918–1919 m. Seinų krašte pradėjus steigti pirmosioms savivaldybėms, kūrėsi pirmieji savanorių

Petras Mockevičius

Prie P. Mockevičiaus kapo Lazdijuose

būriai. P. Mockevičius aktyviai dirbo įvairiose srityse, ypač rūpinosi krašto gynybos ir kultūros reikalais. Vienas pirmųjų organizavo gyventojų apsaugą (pilietinę miliciją), savanorius, partizanus ir šaulius, kuriems priklausė daug krašto jaunuolių. Nuo 1919 m. P. Mockevičius – Lietuvos šaulių sąjungos narys. Kartu su Antanu Pečiuliu, taip pat buvusiu mokytoju, subūrė Šaulių sąjungos Seinų apskrities skyrių. P. Mockevičius buvo šio skyriaus sekretorius, vėliau – skyriaus valdybos narys. Rengė vakarus, kurių metu rinko aukas krašto gynimo reikalams, skaitė paskaitas, žadinančias patriotinius jausmus ir Tėvynės meilę.

1919 m. rugpjūčio pabaigoje Lenkijos kariuomenė užėmė Seinus ir jų apylinkes. P. Mockevičius neapleido tėviškės, aktyviai tęsė savo darbą, nes jautė, kad jis reikalingas šio krašto žmonėms. Tačiau lenkų valdžiai jo

veiksmai kėlė pasipiktinimą. Pradėjo persekiojimas ir Petras buvo priverstas pasitraukti į Lietuvą. Apsigyveno Lazdijuose, kur buvo persikėlusį ir visa Seinų apskrities valdžia. Nuo 1920 m. vasario 1 d. dirbo valstybės išdinėje raštvedžiu, o nuo 1920 m. lapkričio 1 d. iki 1922 m. vasario 1 d. – sąskaitininku.

Kai valstybės išdinėje padėtis pagerėjo, P. Mockevičius grįžo prie mėgstamo mokytojo darbo. Nuo

vasario 1 d. paskirtas Lazdijų pradinės mokyklos vedėju. Jis grįžo ir prie savo pomėgio – literatūros. Kūrė eiles, skaitė N. Gogolį, A. Puškiną ir ypač M. Lermontovą, rengėsi literatūriniam darbui. Subūrė būrelį bendraminčių. Jo kambarys tapo įvairių susirinkimų, pasitarimų, pasikalbėjimų vieta.

P. Mockevičius aktyviai reiškėsi ir kaip žurnalistas. Buvo telegramų agentūros ELTA ir laikraščio „Kariškių žodis“ korespondentas Seinų apskrityje ir pafrontėje. Nuolat siuntinėjo spaudai įvairias krašto žinias.

Staigi ir ankstyva mirtis užklupo P. Mockevičių Sventijansko kaime 1922 m. liepos 14 d. Jo gyvybę nutraukė lenkų partizano paleista kulka. P. Mockevičiaus kūnas buvo nuvežtas į Kapčiamiestį, o iš ten į Lazdijus. Palaidotas liepos 15 d. miestelio kapinėse. Tą dieną žmonių prisirinko didžiausia minia. Prie kapo atsiveikinimo kalbą pasakė poetas kun. Motiejus Gustaitis. Jo tarti jautrūs žodžiai žuvusiojo kūną leidžiant į duobę giliai persmelkė visų širdis: dzūkai neteko iškilios asmenybės – poeto, žurnalisto, visuomenės veikėjo, mokytojo ir šaulio.

Parengta pagal Gintaro Lučinsko knygą „Žuvę už Lietuvą“

Vidugirių Grigučių sodyboje prie P. Mockevičiaus atminimo lentos

Su gitara nuo mažens

EUGENIJA PAKUTKIENĖ

Kalbuosi su Romu Paškevičiumi apie pomėgį muzikai ir šią vasarą scenoje pasirodžiusį jo suburtą ansamblių. Romas groja klasikine gitara, bosine gitara – Milošas Bžezinskas (baigęs Varšuvos muzikos mokyklą, atėjęs į žentus mūsų krašte, vaikai lanko „Žiburio“ mokyklą), mušamaisiais – Valdas Pajaujis.

Eugenija Pakutkienė: Smagu, kad grojate, dainuojate Tavo kūrybos dainas. Ačiū, kad pakalbinti susibūrėte, repetavote, grojote sąskrydyje, Mindauginėse. Iš kur pomėgis muzikuoti?

Romas Paškevičius: *Ačiū, kad pakalbinai burtis, padėjai rasti dainininkes ir organizuotis. Smagu buvo repetuoti ir dalyvauti. Man patinka groti. Anksčiau grodavau estradines melodijas vestuvėse. Kai turėjau 16 metų, grodavau Punksko „Rūtoje“, bet man tai buvo sunkus darbas (groti naktimis).*

Man svarbi muzika, kurią pats kuriu. Muzika mane traukė nuo mažumės. Kai man buvo 11 metų, kaimynas Juozas Kubilius atnešė bosinę gitarą ir parodė, kaip laikyti, kaip išgauti akordus. Paskui su jo pusbroliu Vitu Kubiliumi teko grot. Jis grojo armonika. Aš dainuot nedainuoju, man svarbiausia – muzika.

Natas tai pradinėj mokykloje išmokau, nes labai domėjausi. Mokiausi lenkiškoje mokykloje, nes tada dar nebuvo kitos. Muzikos pamokas vedė mokytojas Mocalskis. Gerai perpratau pagrindus, taigi toliau galėjau savarankiškai tobulėti.

Vidurinė mokykloje Seinuose mokytojas B. Labunskis mokė ir su juo grojau ansamblyje. Dalyvavome ir festivalyje Lenkijoje gal du kartus. Traukė mane ir pučiamieji instrumentai, bet neturėjau progos išmėginti. O gitara – tai nebuvo dienos, kad kiek nors nepagročiau. Televizijos tai man gali nebūti, nes retai kada žiūriu, nebent kokią operą. O be gitaros negaliu kaip be duonos. Su gitara man gera ir scenoje grodamas jaučiuos kaip žuvis vandenyje. Kiekvienam reikia rasti laiko savo pomėgiui. Tada maloniau ir smagiau gyventi.

Noriu paruošti „Lietuvių namuose“ repertuarą kaip seniau – su kabaretu ir muzika, dainom. Linksma ir smagu būdavo žiūrovams. Tai visada patikdavo, tad ir dabar patikty.

E. P.: Ar atsimeni pirmą instrumentą?

R. P.: *Pirma gitara sudegė, kai namuose kilo gaisras, kai degė mūsų medinis gyvenamasis namas. Man tada buvo 14 metų. Pasigirsiu, kad pirmą gitarą tai pats pasidariau iš nuobliuotos liepos lentutės. Tuomet buvau 10-metis berniukas. Dar padrožiau kiek, pritvirtinau vielas (stygas) ir čirpinau. Tėvelis gal neapsikentęs parodė kaimynui Juozui Kubiliui mano išdrožtą instrumentą, tai tas atsinešė savo gitarą ir parodė, kaip ją reikia laikyti ir kaip išgauti akordus. Tai dar labiau man patiko. Visai įsijaučiau. Per naktis negalėjau miegot, svajojau apie muziką.*

Ir dabar stengiuos groti tai, ką jaučiu. Noriu groti iš širdies. Trūksta dainininkų arba dainininkių. Šiomet talkino sesutės Silvija ir Jolytė Misiukonytės, Klaudija Krakauskaitė, Inga Zdanavičiūtė. Merginos sakė, kad joms patinka ir dainų melodijos, ir žodžiai. Gerai repetavo ir pasirodė scenoje.

E. P.: Gal jūsų grupė turėjo kokių įdomių nuotykių?

R. P.: *Anksčiau, kai su mumis grojo Raimundas Vailionis ir dainavo Silvija Jančiulytė iš Žagarių, vieno įrašo fragmentas buvo transliuojamas lietuviškoje televizijos laidoje.*

Romas Paškevičius

Virginijos Karčauskienės nuotr.

Mindauginėse Seinuose

To užteko, kad jį išgirstų specialistas ir įvertintų. Tai neįtikėtina... O buvo taip. Sykį pjaunu pagiry šieną. Sustoja kažkoks pakeleivis ir klausia, ar aš esu Romas Paškevičius, kuris groja gitara. Paskui teiraujasi, kur gyvena ta solistė Silvija. Prisistato – esąs Ježis Tomzi (Jerzy Tomzi) ir Balstogėje mokąs dainuoti džiazo kūrinius. Jis susižavėjęs tos merginos balsu, todėl pasiryžęs jai padėti ir pakvietęs per atostogas lankyti pamokas Balstogėje. Silvija tuo pasinaudojo ir grįžusi dar gražiau ir drąsiau dainavo. Nuo tada su tuo specialistu susidraugavome. Neseniai klausė, kaip sekasi, sakė: jei surasčiau tokių solisčių ar solistų, mielai nemokamai padėtu palavinti balsą ir klausą. Tikiuosi, kad atsiras norinčiųjų. Labai raginu. Tikrai būtų malonu.

E. P.: Sėkmingai pagrojote šiemet dukros šimtadienyje. Pirmą kartą Punsko licėjaus istorijoje tėvai sava muzika, dainom papuošė šią jaunimo šventę. Tai gražu.

R. P.: Tai man labai patiko. Dukra Alicija klasės draugams pasakė, kad tėtė groja. Po to Gabrielė pasakė, kad ir jos tėtė Juozas Krakauskas groja ir dainuoja. Tai buvo tėvelių įnašas į moksleivių programą. Aš grojau gitara, dukra su draugais dainavo. Anksčiau nemažai repetauome. Gydytojas Juozas Krakauskas pats grojo gitara ir dainavo. Gražu buvo. Dainas išrinkome kartu.

Sąskrydis 2017

E. P.: Matome jus ir bažnyčioje grojant...

R. P.: Per bažnytines šventes ir kleboną sveikinant su gimtadieniu grojome ir dainavome. Gaila, kad pavyko suburti tik lenkų grupę. Svajoju ir apie lietuvių bažnytinę grupę. Garso aparatūrą turiu nuosavą, tai irgi geriau girdėti, jei daugiau publikos. Kviečia mane dažnai pagroti per sutuoktuves į Karolino, Suvalkų bažnyčias.

E. P.: Kaip pomėgį derini su darbu? Įgijai elektriko profesiją.

R. P.: Ūkininkavimą atidėjau, nes turiu privatų verslą. Esu profesionalus elektrikas. Įsigijau kasimo techniką, elektrai vesti įrangą, reikiamus prietaisus. Sulaukiu nemažai užsakymų. Žemės iš tėvelio perėmiau 21 ha, iš jų 8 ha miško. Ariamus laukus ir pievas išnuomuoju kaimynui Romui Misiukoniui, kuris laiko karves.

Laisvalaikiu labai patinka groti ir kurti žodžius, muziką. Tai pats malonumas. Pavadinimą sugalvojau šį kartą – „Romas groja“.

E. P.: Ačiū už pokalbį. Linkime sėkmės ugdant savo pomėgį!

Justinas Valinčius (1929–2017). Gyventi – tai ilgėtis amžinybės

MARYTĖ MALINAUSKIENĖ

*Gyvenimas – tai paveikslas, nuta-
pytas šviesos ir šešėlių spalvomis. Kai
šešėlių dėmė išsilieja iš savo krantų,
imi ir paklausi: „Koks tikslas gyven-
ti?“ „Gyventi – tai ilgėtis amžinybės,
– atsakau, kai pro šešėlius prasiveržia
pirmas šviesos spindulys. – Gyventi
– tai tobulėti, klupti ir vėl keltis, o dar
paprasčiau pasakius – daryti tai, ką
privalai daryti. Galima pereiti per
gyvenimą ir jį sumindžiot...“*

*Kokią gyvenimo paslaptį paliko
mums peržengęs paskutinį slenk-
tį Justinas Valinčius, kuris per visą
savo gyvenimą ėjo turėdamas tylią
motinos įskiepytą misiją: būti geru
žmogumi, būti dovana kitiems.*

Justinas Valinčius buvo pirmasis Onos ir Jurgio vaikas. Gimė per 1929 metų Kalėdas (metrikuose įrašyta kita data: 1930 I 15) Navinykų kaime. Sodybą, kurioje jam teko augti ir gyventi iki 1979 metų, jo prosenelis pirko iš maskoliaus. Ji buvo netoli plento, paskendusį medžių patale. Pavasarį puošėsi vyšnių žiedais, vyninės obels išsikerojusiomis šakomis, džiaugėsi darbščiųjų bičių dūzgėmis, mat Valinčiai karta iš kartos laikė ir mylėjo bites.

Prieš beveik devynias dešimtis metų gyvenimas neglostė net vaikų. Greit mažas Justinukas turėjo įveikti save, paleisti motinos sijeną ir nulipti nuo krosnies, nes norint sakyti, kad „verkia duona, tinginio valgoma“, reikėjo jos turėti. Justinas, kaip ir kiti ano meto vaikai, ganė gyvulius. Atsimenu, kaip dėdė, matydamas plentą einančius į mokyklą

vaikus, dūšaudavo: „Gerai jiems, eina sau į mokyklą, o aš turėjau ganėti gyvulius...“ Tiesa, Justinas taip pat mokėsi... visus dvejus metus Navinykų mokykloje. Ji tada buvo pas Sendus, vadinamus Martynais. Šis laikotarpis buvęs laimingiausias Justino vaikystėje. Jis sakė, jog labai greit išmoko skaityti ir mokslas jam sekėsi labai gerai. Iš pradžių mokytojas manė, kad Justinas skaityti išmoksta mintinai, ir jį barė, bet greit suprato, jog vaikas yra tikrai gabus. Justinas prisiminė ir savo išdaigas, kai su draugais dilgėlėmis gąsdino klasės drauges, ir kaip mėgo bendrauti su mokytojo dukra Vanda, kuri pavaišindavo jį pyragaičiais. 1939 metais kilo karas ir mokykla buvo uždaryta. Mokytojas su šeima išvažiavo iš kaimo. Vanda atsisveikindama paliko Justinui paltuką.

Taip baigėsi Justino švietimas. Karo metais jis ganė gyvulius pas vokiečių Arbstienę, kuri gyveno Vidugiriuose. Tuo metu jos vyras tarnavo vokiečių kariuomenėje. Vėliau jis žuvo kaudamasis Lietuvoje. Pas Arbstienę gyvenimo sąlygos buvo neblogos. Kartu su juo dirbo dar du kaimo gyventojai Marytė Milončytė ir Petras Pykys. Pro langą matyti karo vaizdai giliai įsirėžė vaiko

atmintyje.

Pokario metais Justinui teko tarnauti paramilitarinėje jaunimo organizacijoje „Służba Polsce“. Įsikūrusi komunistinė valdžia bandė įskiepyti naujas idėjas, organizuoti valstybės atstatymą. Justinas buvo išsiųstas į Varšuvą, kur dirbo statant oro uostą „Okęcie“. Jis pasakojo, kad lygino didžiulius žemės plotus, ruošė kelius, skirtus lėktuvams pakilti ir leistis, o žemę vežiojo mediniais karučiais su mediniais ratais. Justinas prisimena, kad kartu su juo dirbo jauni žmonės iš Vizainio apylinkių. Visi jie kalbėjo ir, aišku, dainavo

Justinas Valinčius 1970 m.

Iš šeimos albumo

Justinas (pirmas iš dešinės) su savo motina Ona ir broliu Vitu 1938 m.

lietuviškai. Lenkams tai buvo įdomu.

Baigęs tarnybą Justinas sugrįžo į tėviškę. Tuo metu į Navinykų kaimą iš Lietuvos buvo atkeliavęs siuvėjas Albinas Akranglis. Jis Justiną išmokė siūti. Iš vietovės Seski šalia Olecko jis parsigabeno vokiečių paliktą siuvamąją mašiną Singer. Ji jam tarnavo visą gyvenimą. Justinas buvo geras siuvėjas, šio amato išmokė ir kitus.

1956 metais mirė Justino tėvas. Tėviškė neteko šeimnininko. Brolis Juozas buvo vedęs ir išvykęs iš mūsų krašto, Vitas tarnavo kariuomenėje, o Jurgis dar mokėsi. Justinui teko palikti siuvimą ir imtis ūkininkauti. Paveldėtas ūkis reikalavo daug investicijų. Pirmiausia Justinas ryžosi statyti gyvenamąjį namą. Patirties turėjo tik tiek, kad su broliais padėjo tėvui statyti molinį tvartą. Sienas pastatė iš smėlio ir kalkių skiedinio,

Šis darbas buvo jo aistra. Dirbo su atsidavimu, gerai apgalvodavo, skaičiuodavo, taikydavo, modernizavo savo paties išradimus. Netoleravo girtuokliavimo ar nesąžiningumo ir savo pagalbiniams kėlė didelius reikalavimus. Baigęs darbą kartu su šeimnininkais ilgai džiaugdavosi ir gėrėdavosi, neretai ir aplankydavo, kad dar kartą patikrintų savo darbą.

Per ilgus darbo metus Justinas amato išmokė visą būrį naujų meistrų. Jam pačiam statybos tapo gyvenimo būdu, o uždirbti pinigai – antraeilium dalyku. Už atliktą darbą nereikalavo didelio atlyginimo. Matydamas, kad šeimai reikalinga pagalba, sumažindavo atlygį.

1976 m. kartu su broliu Jurgio šeima nusprendė pirkti sklypą Punske ir ten statyti namą. 1979 m. kartu su mama persikėlė į tą naują namą

o nendres nau-dojo namui apšildyti.

Pabaigus statyti gyvenamąjį namą reikėjo imtis kitų pastatų statymo. Taip prasidėjo Justino, kaip statybininko, gyvenimo etapas. Kai iš kariuomenės grįžo brolis Vitas ir sukūrė šeimą, Justinas pamaži perdavė ūkį broliui, o pats ėmė teikti statybininko paslaugas. Užsakymų vis daugėjo. Greitai išgarsėjo kaip sumanus, rimtas meistras, sugebantis planuoti pastatus, sugalvoti naujų techninių sprendimų. Šioje srityje jis buvo visiškai savamokslis.

Kalno gatvėje gyventi. Jam tada buvo 50 metų. Tai brandos metai. Justino statiniai įgavo tam tikro stiliaus, jis jau buvo vertinamas kaip sumanus, atsakingas meistrų meistras. Savo „universitete“ ne vieną jaunuolį išmokė šio atsakingo ir sudėtingo darbo. Justinas pastatė Vaitakiemio mokyklą. Nemažai darbų atliko stantant Vidugirių bažnyčią. Šis darbas buvo patikėtas Justinui, bet jis tuo metu turėjo įsipareigojimų Lietuvoje. Sugrįžęs rado netinkamai atliktą darbą, todėl atsisakė toliau dirbti.

Didelis iššūkis Justinui buvo Punsko kultūros namų statyba. Vietą buvusi labai nepalanki, pagrindas nestabilus, pelkėtas, apaugęs krūmais ir paplautas. Paruošiamieji darbai buvo komplikuoti ir ilgai truko. Justinas pamatus rengė pagal profesionalų paruoštą sudėtingą projektą. Su savo pagalbiniams sudėjo 2000 statybinių blokų. Tolesnis darbas reikalavo atitinkamos technikos, kurios Justinas neturėjo. Atėję inžinieriai pagyrė meistrą už tikslų ir gerą darbą.

Kiek Justinas pastatė namų, net jis pats suskaičiuoti negalėjo. Visad sakydavo, kad daugiau nei šimtą, tik paskui nustebdavo, kai žmonės primindavo dar tokius, kuriuos jau buvo užmiršęs.

Savo šeimos Justinas nesukūrė, bet pastaraisiais metais išsidavė, kad apie moteris galvojo ir savotiškai jas jautė. Užsiėmęs mėgstamais darbais bijojo, kad nebus geras vyras ir neatliks savo pareigų, nesugebės būti tobulas, nes taip įsivaizdavo vyro atsakomybę. Justinas visą laiką bendravo su savo artimaisiais, mylėjo ir lepino vaikus, turėjo aštuonis krikštavaikius. Jis pirmas mūsų krašte įsigijo mašiną, pilkos spalvos „Sireną“, ir pirmas nusipirko spalvotą televizorių „Rubinas“. Justinas labai mėgo klausytis lietuviškų dainų, mėgavosi šokiais. Jo mėgstamiausias ansamblis buvo „Klumpė“. Lankėsi koncertuose, stebėjo mūsų krašto vaidinimus,

Justiną 70-ojo gimtadienio proga sveikina dukterėčios Irenos sūnus Vilius Marcinkevičius

Iš šeimos albumo

nebijoti. Bet ar įmanoma mirtį pažaboti? Ji ateina savo laiku, netikėtai ir nelauktai.

Dar rugsėjo 3-iąją Justinas su artimaisiais valgė pietus, bendravo, o po dviejų parų, dar saulei neišaušus, staiga sukluo savo kambario viduryje. „Atsikėliau kavos pasidaryti...“ Justinas nakčia išgerdavo puodelį kavos, kad geriau miegotų...

Kiekviena nauja diena ir naktis buvo sunkesnės ir klatingesnės. Pagaliau kūnas liovėsi kovojęs ir siaubingai išsavo šešėlių sukury.

Juodoji viešnia atkeliavo vėjo ir lietaus karietoje. Lenkėsi jai išsikerijos riešutmedis ir žaliais sijonais pasipuošusios eilėje sustojusios eglaitės. Nekviestoji, pabeldus ledine ranka į lango stiklą, išiveržė vidun, kad savo aštriu delnu atplėštų iškankintą kūną nuo vis dar plazdančios sielos. Vėliau Juodoji, atlikus savo nedėkingą darbą, ramiu žingsniu ištirpo nakties gūdumoje, kad duotų švelnų ženklą artimiesiems iš anapus: laikas įžiebtį žibintus, išeiti pasitikt ir nuraminti, ..., parodyt kelią, aukštą ir duris, kad vardas, įrašytas žvaigždėse, surastų namą, pastatytą danguje.

Justiną laidėjo skaisčiai nušvitusi saulė ir didelė minia žmonių, giminės, artimieji, bičiuliai, kuriems statė namus ir kūrė židinius.

Siūlai, iš kurių nuaustas Justino gyvenimas, atrodo nerinktiniai, bet jo asmenybė ir nueitas kelias – nepakartojami ir ryškūs. Tai pajuntaime, kai jo jau nėra tarp mūsų. Liko keista tuštuma, kurią dėl pusiausvyros pildome prisiminimais, kad legenda išliktų, kad mūsų pasaulis nesugriūtų.

didžiavosi veikla, kuri klestėjo jo numylėtame Punske.

Laikui bėgant, dėl amžiaus ir sveikatos Justinas atsisakė vykdyti didelius projektus ir ėmėsi smulkesnių darbų – židinių statymo. Jo charakteringi židiniai puošia namus bei sodus. Paskutinį savo gyvenime židinį pastatė prie Lietuvių kultūros namų. Jis simbolizuoja vėjo malūną. Po to jo gyvenime prasidėjo ryškus regresas. Gyvenimas jam dažnai atrodydavo nykus, jis dažnai jausdavosi prislėgtas. Jam nepatiko senti, ilgėjosi ankstesnio gyvenimo dinamizmo ir dėl to vis dažniau kalbėdavo apie mirtį, tarytum norėjo ją prisijaukinti,

Justinas Valinčius (dešinėje) su savo broliu Vitu ir broliene Nijole. Punkskas, 2017 m. rugsėjis

Iš šeimos albumo

Auksinės šypsenos meistras

EUGENIJA PAKUTKIENĖ

*Jau artėja tylą, jau iš tolo
girdžiu jos žingsnius – jai
nėra spylių, jai nėra durų.
[...] paėmė už rankos ir nusiveda
pas tuos, kurie išėję.
[...] sakai žodžius, kuriuos norėjai
pasakyti (paskui taip nelengva
grįžt vienai į šitą kambarį).
O tylą stovi nuošaly ir laukia.
Kai ji pragysta paukščių ar
fleita, per dangų nurieda
drėgna žvaigždė. Amžinybės
skonis ant lūpų...*

Janina Degutytė „Tyla“

2017 m. liepos 29 d. netikėtai mirė Seinų krašto lietuvis savi-veiklininkas, auksinės šypsenos meistras Petras Budzeika.

Nuo mažens jis labai mylėjo arklius, planavo kada nors juos auginti. Jo norai buvo įgyvendinti, kai tėvas aprašė jam ūkį. Sesers Anelės vyras Jonas Cirusis iš Šaltėnų, arklių žinovas, padėjo nusipirkti gerą kumelaitę, kuri beveik kas metai atvesdavo po kumeliuką. Buvo daug džiaugsmo, bet ir rūpesčių, nemažai išlaidų bei darbo (pašaro ruošimas, tvorų tvėrimas, ganiava). Turėjo visą pulkelių – 11. Ne vienas patarė jam ramiai gyventi, o jis vis tiek skolinosi pinigų ir investavo, be galo džiaugėsi arkliais, mažais nerangiais kumeliukais, nors ne visi iš jų gerai augo. Kai arkliukai sustiprėdavo ir nesirgo, šeimnininko nuotaika iškart pagerėdavo. Pripa-rintino juos prie rankų, priviliodavo duonos rieke, jei ir ištrūkdavo iš aptvaro. Ir aplinkiniai, praeiviai taip pat galėdavo pamaloninti akį, žvelgdami į gražų pulkelį sarty ir bėrų arklių aptvare. Petras pavargdavo, kuprą skaudėjo, nes daug dirbo, bet ir malonumo

juto, augindamas arklius. Augino juos beveik 20 metų, iki mirties. Šiemet vasaros gražume turėjo viską palikti – netikėtai išėjo negrįžtamai.

Petras augo Žvikeliuose, Jono ir Onos Budzeikų šeimoje, su vyresnėm sesėm Birute, Ona, Anele, Magdute, Danute, Stefanija ir broliais Juozu, Vitu bei jauniausia sesute Julija. Pasa-kojama, kad mažas buvo labai judrus, visur norėjo įlįsti, visko paragauti.

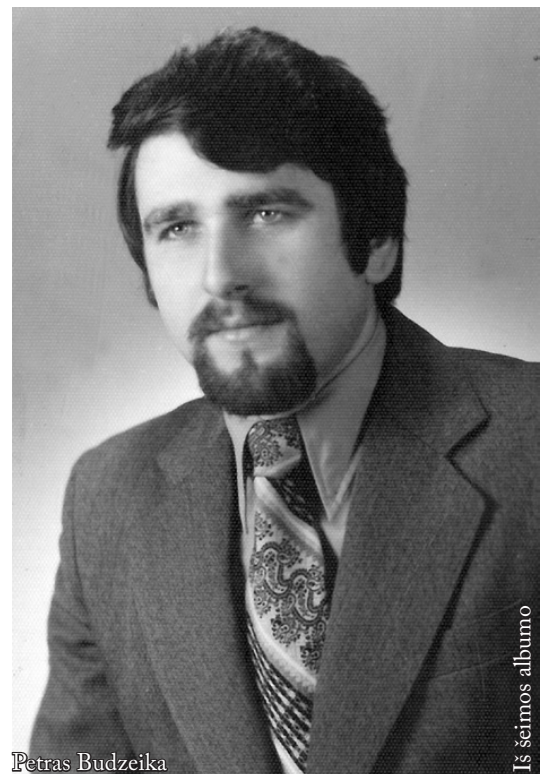
1966 m., būdama 53-ųjų, mirė motina Ona Vaškytė (gim. 1913 m.), kilusi iš Teklinavo. Tragiška akimirka nepamirštama iki šiandien. 1966 m. per Atvelykį vykstant į Smalėnų bažnyčią ji staiga susirgo, pateko į Seinų ligoninę ir ten mirė. Anksti mirus mamai tėvas Jonas Budzeika (1907–1999) antrą kartą nevedė, pats kiek galėjo – šeimnininkavo su dukrom ir ūkininkavo su vyriausiu sūnum Juozu (kuris mirė taip pat per anksti, 2004 m.). Sunkūs laikai buvo, žemės mažoka, ir ta nederlinga. Žmonės pamena, kaip tėvelis rūpinosi savo šeima, mėgo bendrauti.

Sueidavo vakarais žmonių pas Budzeikus ir iš jų jau Petriukas galėjo girdėt visokių būtų ir nebūtų dalykų, kurie jam įsmigdavo giliai atminty. Ne visiems taip būna. Kai kam per vieną ausį įeina, per kitą išeina, nieko nepamena. O jis atsimindavo ir galėjo atpasakoti, ir dar prajuokinti.

Mamai mirus jauniausi liko Petras (14 metų) ir sesė Julytė (12 metų). Turėjo kabintis gyveniman. Po pamokų – į laukus vartyt, grėbti, kapliuoti, durpes krėst. Darbų ir darbelių buvo visą laiką. Po pagrindinės mokyklos Petras buvo pateikęs dokumentus stoti į licėjų.

Vyriausias brolis Juozas tuo metu talkino tėveliui nedidelio ūkio darbuose ir ėjo užsidirbti su Žvikelių meistrais prie stogų dengimo skiedromis. Prikalbino talkinti brolių Petrą. Jam šis darbas patiko, greit įgavo įgūdžių ir netrukus išmoko savarankiškai dengti skiedromis stogus. Ir mūsų kiemelyje nemažas pavėsinės stogas jo rankomis apdengtas. Petras parodė mašiną skiedroms pjauti. Dengė labai susikaupęs, įsijausdamas. Dėliojo skiedres trimis ir daugiau sluoksnių, kad lietus nepermerktų ir į vidų neprilytų. Iš vyriausio brolio sėmėsi nemažai gyvenimo patirties, gavo daug patarimų. Iš jo nusiklausė ir pats pradėjo kaip iš rankovės berti juokus.

Petras, kaip ir kiti broliai bei sesės, baigė Žvikelių 8 klasių mokyklą, kuri buvo Zdanių namuose. Paskui mokykla perkelta pas Krakauską Vitą

Petras Budzeika

Iš šeimos albumo

Žvikelių vaidintojai. Petras Budzeika pirmoje eilėje antras iš dešinės

Iš šeimos albumo

(Juozo). Tolesni mokslai nelabai rūpėjo, kai paragavo pinigų, galėjo leisti sau gražesnę aprangą nusipirkti, į vakarėlius nuvažiuoti. Žvikelių kaimo jaunimas nuo seno ypač bendravo su Klevų kaimu. Šokiai būdavo tai vienam, tai kitam sodžiujė. Jaunimas būriais keliavo daugiausia pėsti. Dalis rinkosi mokslus Punsko licėjuje, ten po pamokų savaitgaliais irgi rengti šokiai mokytojams prižiūrint. Ne viena žvelgė į gražias vaikinų akis, bet Petras įsimylėjo šviesiaplaukę licėjaus moksleivę Danutę Pakutkaitę iš Klevų. Aplankydavo ją po pamokų. Danutei baigus mokyklą, 1974 m. lapkričio 9 d. Smalėnų bažnyčioje įvyko dvejų sutuoktuvės. Mat Danutės vyriausiasis brolis Antanas kartu prisiekė Petro vyresnei sėsei Stefanijai.

Jaunimas mėgo ne vien šokti, dainuoti, bet ir vaidinti. Petras su sese Stefa ir žmona Danute vėliau vaidino Seinuose (režisieriai buvo Gediminas Kraužlys, Algirdas Nevulis, Dalia Jankauskaitė). O jaunystėje jis vaidino savam Žvikelių kaime, režisuojant jo vyresniam broliui Vytautui. Vienam Vytauto režisuotam spektakliui – A. Vienuolio „Prieblandoje“ – surinktas gausus būrys aktorių.

Petras ilgainiui apsigyveno Seinuose. Dirbo Žemės ūkio ratelių kooperatyve (SKR), o kai jau turėjo

vairuotojo teises – Kaimo transporto kooperatyve (STW), vėliau pieninėje, pastaraisiais metais (iki pensijos) – tos pačios įstaigos gamybos skyriuje. Septynerius metus čia išdirbęs gavo užtarnautą pensiją. Ėmėsi su žmona Danute ūkininkauti, nors jau ir anksčiau laikė kiaulę, augino paršelius, kol apsimokėjo ir buvo geros kainos. Krizės laikais buvo išvykęs į Ameriką pas sesutę Magdutę (kuri jaunystėje ten iškeliavo, ištekėjo ir pasiliko) užsidirbti. Bet greit išsiilgo namų. Sakydavo: „Aš namie augintas, tai namai ir traukia...“

Petras pasižymėjo neeiliniais gabumais ne vien pokštaudamas, bet ir vaidindamas. Gaudavo dažniau

„nerimtus“ vaidmenis ir jam tai patiko, jautėsi kaip žuvis vandenyje. Kai kurios spektaklių akimirkos iki šiolei išlikusios ano meto žiūrovų, šeimos, režisierių atmintyje. Turėjo lakią vaizduotę, buvo kūrybingas.

Jo pokštus atkartoti nebuvo įmanoma. Juokino aplinkinius ir darbe, ir suėjimuose su giminėmis. Net pilvus ir lūpas sopėdavo nuo juoko. Jam nepritrūkdavo nei minčių, nei temų juokams, galėjo pokštauti per naktis ir dienas. Net eilėje stovint neprailgdavo ir žmonės nesinervindavo. Petras nesibardavo, jei kas ir be eilės brukosi, tik taip šmaikščiai „įkirsdavo“, kad tas žmogus iškart traukėsi į eilės galą. Visi mylėjo ir laukė jo. Jei jo nebūdavo kokiam šeimos suėjime, tuoj klausta: „O kur Petras?“ Svarbus buvo ir jis, ir jo juokai. Jis juokaudavo, pasakodavo būtus ir nebūtus dalykus. Linksmo ir mažus, ir didelius. Dažnas prašė jį pabūti Kalėdų Seneliu, nes svarbus akcentas buvo jo barzda (kuri jam labai tiko). Vaikai sakydavo: „Jei tikra barzda, tai mūs Petras...“ Nenorėjo, kad jį vadintų dėde.

Mirė būdamas 64 metų Suvalkų ligoninėje. Laidotuvės vyko Seinuose. Palaidotas senosiose kapinėse. Gedulingas mišias aukojo Punsko klebonas Česlovas Baganas, giedojo gausiai susibūręs Seinų choras, atsišveikinti atvyko daug giminių iš vietinių kaimų ir iš Lietuvos. Lai lengva Jam būna gimtoji žemelė, kurią taip labai mylėjo ir gražino...

Liepos laukų spalvotam šlamesy suspaudė širdis rudenio didumas... Tu buvai, visad būsi ir pasiliksi mūsų atminty...

Petras Budzeika

Iš šeimos albumo

Nykstančių augalų kolekcija Kaune

VDU Kauno botanikos sode esanti Retųjų augalų ekspozicija. Čia pasodinta net 20 į Raudonąją knygą įrašytų rūšių, surinktų ekspedicijų Pietvakarių Lietuvoje metu.

PAMATINĖ BOTANIKOS SODO VEIKLA

„Galima sakyti, kad tokia saugomų ir retųjų Lietuvos augalų ekspozicija yra viena iš pamatinių visų botanikos sodų veiklų: ne vien puikuotis dailiais gėlynais ir puošniais želdynais, bet dirbti mokslinį darbą ir būti nykstančių augalų išsaugojimo centrais. Be to, kurdami Lietuvos saugomų augalų rūšių ekspoziciją, pagerbiame ir puoselėjame VDU Kauno botanikos sodo kūrėjo, profesoriaus Konstantino Regelio atminimą“, – pasakojo VDU Kauno botanikos sodo Kolekcijų skyriaus vadovas dr. Arūnas Balsevičius.

Ir iš tiesų pirmasis Botanikos sodo vadovas, iš Tartu universiteto pakviestas profesorius Konstantinas Regelis (1890–1970), paklaustas apie

botanikos sodo pasisekimą, yra sakęs: „Man botanika ir visa augmenija – tai visų pirma gyvybė, todėl dirbau taip, kad ši gyvybė neužgestų“.

TIKSLAS: IŠSAUGOTI IR SUGRAŽINTI

2007 m. išleistoje trečiojoje Lietuvos raudonojoje knygoje įtrauktos 339 vietinių augalų rūšys. Ir nors saugomų teritorijų – nacionalinių ir regioninių parkų, rezervatų – funkcija yra saugoti nykstančias augalų rūšis jų natūraliose augavietėse, vis dėlto tyrimų rezultatai liudija, kad to nepakanka: net ir saugomose teritorijose dėl įvairių priežasčių retų vietinių augalų populiacijos mažėja arba gali visai išnykti. Augalų rūšių išsaugojimo tikimybę didina jų perkėlimas saugoti į botanikos sodų gyvasias kolekcijas ir augalų genų bankus, kuriuose saugomos tinkamai užšaldytos augalų sėklos ar kita genetinė jų medžiaga.

Tokiose kolekcijose esanti augalų genetinė medžiaga gali būti panaudojama ne tik moksliniams tyrimams, edukacijai, bet ir augalų reintrodukcijai – natūraliose augavietėse išnykusioms augalų populiacijoms atkurti. Iš gamtos į ekspoziciją perkelti augalai sodinami parinkus ar tikslingai sudarius sąlygas, kuo panašesnes į esančias jų radimvietėse – būdingas pievų, miškų, pelkių, viržynų ir vandens telkinių ekosistemoms.

VDU Kauno botanikos sodo Retųjų ir saugomų Lietuvos augalų ekspozicijoje, specialiai parinktose vietose ir tinkamai paruoštame dirvožemyje, retiesiems ir saugomiems augalams sukurtos ir lankytojams pristatomos 10 teritorijų su skirtingomis augavietėmis: 7 atvirų vietų ir 3 miško žolynų. Čia pagal ekologinius poreikius sodinami ir saugomi

retieji augalai iš sausų ir drėgnų pievų, stepinių ir šlaitų pievų, viržynų, šlapių pievų, tarpinių pelkių, vandens telkinių, pelkinių miškų, plačialapių miškų, pušynų ir eglynų.

„Kolekcinę augalų vertę didina tai, kad jie yra surinkti iš žinomų radimviečių, kruopščiai dokumentuoti, todėl ateityje, augalus padauginus, bus galima sugražinti į natūralias jų augimo vietas, taip apsaugant nuo išnykimo. Daugumoje Europos valstybių reintrodukcinės programos vykdomos gana aktyviai, tuo tarpu Lietuvoje ši veikla iki šiol vykdyta gan menkai“, – pažymėjo projekto „Botanica Sudavica“ vadovė prof. Vida Mildažienė.

PATIRTIMI DALIJASI SU UŽSIENIO KOLEGOMIS

„Šie kuklūs žoliniai mūsų lietuviškos gamtos augalai vargu ar patrauks akį puošnumu, tačiau ši ekspozicija ir nėra dekoracinė. Visų pirma – tai didžiulės edukacinės vertės mokomasis vadovėlis po atviru dangumi. Jį kurdami patirties sėmėmės iš kolegų, saugančių savo kraštų nykstančius augalus Norvegijos Oslo, Islandijos Reikjaviko ir Akureirio botanikos soduose. Svarbiausias dėmesys renkant eksponatus buvo išsaugoti jų autentiškumą: čia susodinome tik Lietuvoje atrastus retuosius augalus“, – pasakojo A. Balsevičius.

Viena iš kolekcijos sudarytojams kilusių dilemų: ką daryti su tais augalais, kurių rasti nebepavyko ir kurie laikytini išnykusiais. Diskusijų objektas: ar verta atkurti išnykusią populiaciją, jei identiškos medžiagos nebėra? Mėginant atsakyti į šiuos klausimus, domimasi kolegų patirtimi ir praktika kitose šalyse.

Iš kaunodiena.lt

Vyskupas Justinas Staugaitis – Seinų aukso amžiaus kontekste

Pranešimas skaitytas konferencijoje „Vasario 16-osios kūrėjai ir puoselėtojai Punsko ir Seinų krašte” Punske

SIGITAS BIRGELIS

Tęsinys.

Pradžia „Aušros“ š. m. 18 nr.

J. Laukaičio idėjoms nepritarė J. Staugaitis. Jis siūlė „Šaltinį“ steigti Aleksote arba Marijampolėje. Pateikė keletą svarių argumentų. Pirma, „Šaltinis“ skirtas ne Seinų dzūkams, bet visai Lietuvai, todėl jis turėtų eiti iš didelio centro, kuriame geriau jaučiamas gyvenimo pulsas. Antra, Seinų dzūkų atgaivinti užtektų, jei kunigų seminarijos kunigai uoliai platintų „Šaltinį“ ir į jį rašinėtų. Trečia, Seinai yra Lietuvos pakraštyje, toli nuo svarbesnių kelių ir geležinkelio linijos. Ketvirta, spaustuvę geriausia steigti Kaune ir Vilniuje, kadangi juose verda lietuvių kultūrinis gyvenimas. Čia spaustuvė ir laikraštis turėtų patogiausias sąlygas. J. Staugaitis įtikinėjo, kad jei būtina reikia turėti įmonę šiapus Nemuno, tai reikėtų ją steigti Aleksote, kuris yra Kauno priemiestis, arba blogiausiai atveju – Marijampolėje.

Bendrovės narių dauguma pritarė J. Staugaičio argumentams. Šiuo klausimu buvo priimta rezoliucija. J. Staugaitis savo atsiminimuose rašė: „Bet kun. Laukaitis, per siaurai žiūrėdamas į gyvenimą, padarė savo: prisidengdamas prel. Antanavičiaus, diecezijos valdytojo, autoritetu, įsteigė spaustuvę Seinuose ir iš ten ėmė leisti „Šaltinį“. Aš jau ir taip buvau senųjų klebonų prel. Antanavičiui skundžiamas, kaip pavoingas

novatorius. Antanavičius juo labiau nusistatė prieš mane, kai iš kun. Laukaičio sužinojo, kad aš norėjęs „Šaltinį“ iškelti iš Seinų.“

***

J. Staugaitis greitai suprato, kad Seinai nebuvo jau tas pats ramus kampelis, kuriame lėtai ėjo lenkinimo darbas. Visi jaunieji kunigai buvo jau susipratę lietuviai ir uoliai vykdė sulenkėjusių dzūkų atlietuvinimo darbą. Lenkai, pamatę pavojų, pasiryžo neužleisti pozicijų. Prasidėjo tyli, bet atkakli kova. Kieno stipresnės pajėgos, turėjo laikas parodyti.

Seinų lietuviai turėjo daug savų kunigų, bet mažai pasauliečių inteligentų. Tarp pastarųjų buvo agronomas Vincas Totoraitis, „Žiburio“ mokyklos mokytojai Juozas Grabauskas, Teresė Kryžauskaitė (vėliau Totoraitienė) ir dar keli. Apskrities valdybos referentas p. Milevičius buvo lietuvis, bet lietuviškiems reikalams abejingas. J. Staugaitis rašo: „Su šiomis savo pajėgomis lietuviai darė, ką galėjo. Turėjo savo „Žiburio“ skyrių, kurio būdavo gana dažnai ir gyvi susirinkimai. „Žiburys“ turėjo savo mokyklą, kurią lankydavo kelios dešimtys vaikučių. Buvo ir gana gerai veikiąs knygynas. Lietuviai turėjo neblogą savo chorą ir dažnai ruošdavo vaidinimus bei koncertus.

Šventomis dienomis, ypač vasaros metu, lietuviai inteligentai (daugiausia kunigai) darydavo ekskursijas

į kaimus ir ten ruošdavo susirinkimus. Visa šita stipriai veikė žmones. Daugelis pusiau aplenkintų dzūkų ėmė susiprasti ir jaustis esą lietuviai. Seiniškių veikimas spinduliavo ir į apylinkę, ypač kad ir kitur Dzūkuose kunigai buvo susipratę lietuviai. Seinų apylinkėje kelias lenkinimui, galima sakyti, jau buvo užkirstas. Jei būtų ir toliau taip laisvai veikta, tai lietuviybė lig šiandien jau gal būtų žymiai pasivariusi ir į pietus nuo Seinų, kur gyveno tie patys, bet jau sulenkinti, dzūkai.“

Lenkai į lietuvių pastangas atlietuvinti sulenkėjusius dzūkus ramiai žiūrėti negalėjo. Jų pusėje buvo beveik visi miesto inteligentai. Seinų lenkams vadovavo kan. R. Jalbzykovskis. Mieste buvo įsteigta „Katalikų sąjunga“ („Związek Katolicki“), jie pradėjo ruošti susirinkimus, vakarėlius, įsteigė kooperatyvą „Ūkininkas“ („Gospodarz“), kuris turėjo didelę apyvartą ir teikė nemaža pelno.

Jei anksčiau lenkų kunigų ir seminaristų čia buvo nedaug, tai dabar, kai tik atsilaisvindavo seminarijos profesoriaus vieta, ją užimdavo lenkas. Staugaičio mokymosi Seinuose laikais lenkai stodavo į Varšuvos ar Lomžos seminarijas. Dabar, matyt, buvo paskelbtas šūkis: „Gelbėti pakraščius!“ Taigi į Seinų seminariją pradėjo atvažinėti jaunuoliai nuo Lomžos. Čia vis daugiau buvo lenkų klierikų. Seinų diecezijoje lenkiškasis gaivalas vis stiprėjo.

„Šaltinio“ spaustuvės darbuotojos

ŠIEK TIEK APIE J. STAUGAIČIO REDAGUOJAMĄ „VADOVĄ“

J. Staugaitis 1909 m. birželio mėn. „Vadovo“ puslapiuose išdėsto, koks jo redaguojamas žurnalas turėtų būti: „Seniau kiekvienas Lietuvos kunigas, beskaitydamas save lenku, galėdavo apsieiti su lenkų literatūra bei laikraštija. Lietuvai iš miego pasibudus, pradėjo atsirasti ne tik mūsų krašto apskritai savieji reikalai, bet ir mūsų tikibinis gyvenimas nuolat gamina klausimus, kurie nėra ir negali būti gvildenami lenkų laikraštijoje. Iš čia išeina lietuviškojo dvasiškijai skiriamo organo reikalingumas. Kur laikraštija plačiai iškerojusi, kaip antai: Vokietijoje, Prancūzijoje, net pačioje Lenkijoje, ten ir kunigai turi ne vieną organą savo reikalams aptarti.“

Redaguodamas „Vadovą“, J. Staugaitis atliko milžinišką darbą. Pateiksiu keletą skaičių. 1910 m. „Vadovą“ sudarė 1235 puslapiai. Kun. Staugaičio paskelbti tekstai apima 365 puslapius. 1911 m. „Vadove“ buvo 1230 puslapių teksto. Kun. J. Staugaičio išspausdinti tekstai apima 300 puslapių. Vadinas, redaktoriui kun. J. Staugaičiui 1910 m. teko prirašyti apie 30 %, o 1911 m. jo skelbti tekstai

sudaro apie 25 % žurnalo apimties. Tačiau dalis tekstų žurnale yra nepasirašyti. Be abejo, nemažai iš jų buvo parašyti J. Staugaičio plunksna.

Pablogėjus sveikatai (nusilpus akims) kun. J. Staugaitis savo prašymu pasitraukė iš „Vadovo“ redaktoriaus pareigų. Atsiminimuose apie tai užsimena: „Gydytojas specialistas patarė man iš redakcijos pasitraukti. Pranešiau tai vyskupui ir prašiausi iš redakcijos mane atleisti. Vyskupas

iš principo sutiko, tik liepė palaukti, nes dar nesą man tinkamos laisvos vietos.“

„Vadovo“ redaktorius kun. J. Staugaitis buvo iki 1912 m. liepos numerio. Rugspjūčio mėn. „Vadovo“ niekas nepasirašė. Rugsėjo numerio redaktoriumi vėl nurodomas kun. J. Staugaitis. Galimas daiktas, kad žurnalą jis redagavo būdamas Pakuonyje. Paskutinis numeris, kuriame J. Staugaitis nurodomas „Vadovo“ redaktoriumi, yra 1913 m. rugspjūčio. Rugsėjo numerio redaktoriumi nurodomas jau kun. dr. Pranciškus Kuraitis.

1909–1913 m. J. Staugaitis redagavo 50 „Vadovo“ numerių. Nustojęs redaguoti „Vadovą“, jis toliau rašė jam straipsnius.

Nors pats J. Staugaitis to neakcentuoja, Seinai suvaidino jo gyvenime didelį vaidmenį. Seinų kunigų seminarija buvo jam svarbi ir reikšminga tautinio atgimimo kalvė. Čia formavosi jo mąstysena, pasaulėjauta, pasiryžimas dirbti Dievui, tautai ir tėvynei. Nepaprastai svarbus buvo laikmetis, praleistas Seinuose redaguojant „Vadovą“. Jis subrandino J. Staugaitį dirbti politinį darbą, aukotis atgimusiai Lietuvai.

„Šaltinio“ spaustuvės pastatas šiandien

Kelionės Piliakalnių metams paminėti

ALDONA VAICEKAUSKIENĖ

UOSINĖS PILIAKALNIS

Nuo Žubronaičių pasukame prie Uosinės (Osinki) piliakalnio, esančio visai šalia Suvalkų. Šį piliakalnį Aleksandras Polujanskis (Aleksander Połujański) mini jau 1859 m. veikalė „Kelionės po Augustavo guberniją moksliniais tikslais“. Uosinės piliakalnis išsiskiria iš aplinkinių kalvų savo dydžiu. Jo viršūnėje yra apie 3 arų ploto pailgo ovalo formos aikštelė, kuri sudaro dirbtinai išlygintą platformą, atkirstą nuo likusio iškyšulio dviem aukštais (apie 2 metrų) užtvenkiančiais pylimais. Erdvę tarp aikštelės ir abiejų pylimų užpildo du gilūs grioviai. Abiejų pylimų tęsinys yra į šiaurę nuo piliakalnio besidriekiantys šlaitai, sudarantys dvi siauras platformas, ant kurių galėję būti gynybiniai įrenginiai. Gynybinių

įtvirtinimų pėdsakai matomi iš vakarų ir šiaurės pusės, kur lygio skirtumas tarp aikštelės ir kalno pagrindo yra mažiausias. Nuo pietų ir rytų labai dideli šlaitai ir didelis lygio skirtumas (apie 30 metrų) sudarė papildomą apsaugą. Iš dviejų pusių tęsiasi pelkėtas Kamionkos upelio slėnis.

Vietiniai gyventojai piliakalnį vadiną Pilimi (lenk. Zamczysko). Piliakalnio kasinėjimus 1959 m. atliko Ježis Okuličius-Kozarinas (Jerzy Okulicz-Kozaryn). Tiriant nustatyta, kad aikštėje nėra jokių gyvenvietės pėdsakų. Tuo tarpu šlaite, maždaug apie jo vidurį, išlikusios aiškios įtvirtinimų liekanos. Įtvirtinimai buvo sudaryti iš į žemę įkaltų dviejų eilių kuolų (apie 25 cm įstrižainės), sutvirtintų šakų pyne, iš išorinės pusės paremtų dideliais akmenimis. Aikštelėje nebuvo pastovaus gyvenimo

pėdsakų, nes piliakalnis atlikęs gynybinę funkciją (saugi vieta pavojaus atveju). Jo papėdėje atrastos ir ištirtos gyvenvietės liekanos, siekiančios III–VI a. Aptikti pastatų pėdsakai (9 x 5,5 m), suskirstyta į tris dalis su lipdytomis kupolinėmis molio krosnimis. Artimiausioje aplinkoje atrastos kitos gyvenvietės bei geležies iš balų rūdos lydymo vietos (rudnelės).

ŠVEICARIJOS PILKAPYNAS

Uosinės piliakalnio buvusių gyventojų istorija susijusi su dabartine vietoje, vadinama Šveicarija. Apie 800 m į vakarus, prie kelio, vedančio į Suvalkus, yra įkurtas jotvingių pilkapių draustinis. Apie jotvingius daugiausia medžiagos pateikė švedų mokslinė ekspedicija, vadovaujama Knuto Olofo Falko, 1959–1980 m. Šveicarijos pilkapiai buvo atrasti 1961 m., bet tiriami apie 10 metų. Mokslininkai aptiko jotvingių laidojimo vietą. Šeštajame ir septintajame dešimtmetyje mokslinius tyrinėjimus vykdė ir lenkų profesorius Ježis Antonevičius (Jerzy Antoniewicz). Nuo 1959 m. vyko kompleksinė jotvingių ekspedicija, prie kurios prisijungė ir Balstogės archeologinė paminklo-sauga (su Švedijos finansine pagalba). 2013 m. Varšuvoje pasirodė stambus Jano Jaskanio (Jan Jaskanis) mokslinis veikalas „Szwajcaria. Cmentarzysko bałtyjskie kultury sudowskiej w północno-wschodniej Polsce“. Knyga parengta Lenkijos archeologų draugijos Varšuvos skyriaus, Varšuvos archeologijos muziejaus ir Suvalkų apygardos muziejaus pastangomis.

Uosinės piliakalnis

Aldonos Vaicekauskienės nuotr.

Šioje publikacijoje labai išsamiai nagrinėjama visa laidojimo teritorija, tiksliai aprašomi visi kapai ir juose aptikti radiniai. Pagal tuos radinius ir galima spręsti, kaip gyveno mūsų protėviai jotvingiai. Moterų kapuose surasta žiedų, segių, karolių, pakabučių, antkaklių, apyrankių, vyrų kapuose – kardų antgalių, strėlių, ietigalių, kirvukų, peilių, pentinų, balnų ir kitų žirgo pakinktų elementų. Kapuose aptikta ir darbo įrankių: žirklių, šukos, arklas, ylą, adatų, verpsčių, pjautuvų, oblių ir kitų smulkesnių reikmenų.

Savo mirusiuosius jotvingiai laidojo apskrito plano pilkapiuose, kurių sampilus apjuosdavo vienu ar keliais akmenų vainikais; akmenimis jie dažnai apdėdavo ir patį sampilą arba jo dalį. Tokie akmenimis apdėti jotvingių pilkapiai dar vadinami krūsniniais. IV–V a. visame jotvingių krašte įsigalėjo mirusiųjų palaikų deginimo paprotys: sudeginti palaikai būdavo užkasami pailgose duobėse; vyrui į kapą dažniausiai būdavo dedami ietis, skydas ir peilis (žuvusiam raiteliui – pentinai ir kirvis arba kalavijas), moteriai antkaklės, rankogalinės apyrankės ir lankinės segės. Vyrų įkapių drabužiai būdavo susegami žalvarine ar geležine sege. Prie metalinių susegimų aptikta ir audinių liekanų. Tai vilnonio ir lininio audinio liekanos dvinyto drobinio audimo, dvigubo audimo ir juostos detalės.

Kasinėjant buvo atidengtas akmenimis išklotas vado ir jo šeimos narių kapas bei kitų kilmingųjų, kur šalia žmogaus griaučių rasta ir žirgo griaučiai, ginklų, maisto bei drabužių liekanų, nekalbant apie antkaklius, seges ir kitus papuošalus. Iš aptiktų radinių ir kitų šaltinių galima spręsti, kaip gyveno jotvingiai ir jų pirmatai – brūkšniuotosios keramikos ir Pamario kultūros atstovai.

Pagrindinis jotvingių verslas nuo I tūkstantmečio pradžios buvo žemdirbystė. Tyrinėjimai rodo, kad tuo metu Suvalkų apylinkių gyventojai auginio sorą, kviečius, miežius. Buvo

žinoma titnago, bronzos ir gintaro gavyba bei apdirbimas. Gintaras tuo metu tapo ne tik preke, mainų objektu, bet ir daiktu, naudojamu įvairiuose ritualuose. Baltų kultūrai pradžią davė Pamario kultūra, susiformavusi pajūryje. Lemiamą įtaką kultūros raidai turėjo joramų arklių prijaukinimas ir auginimas. Deginant ir kertant miškų plotus plito dirbamos žemės plotai, vystėsi gyvulininkystė. Gyvenviečių bendruomenėse iškiolo vyro vaidmuo, padažnėjo karinių konfliktų dėl žemės ir kito turto. Siekiant apsisaugoti nuo užpuolikų, pradėta statyti didelės gyvenvietės ant aukštų, sunkiai prieinamų kalvų, ežerų pusiasalių ar kitose natūraliai apsugotose vietose. Lietuvos teritorijoje piliakalniuose buvo gyvenama nuo brūkšniuotosios keramikos iki pat istorinių laikų. Lemiamą įtaką turėjusi Pamario kultūra padėjo susiformuoti atskiroms baltų kultūroms: prūsams, galindams, sūduviams (jotvingiams). Apie jotvingių gyvenimą, papročius galima rasti nemažai literatūros lenkų kalba. Tarp įvairių buitinių pasakojimų randame informacijos ir apie mirusiųjų laidojimą. Išsamiausią aprašymą su spalvotomis iliustracijomis ir daugybe piešinių, iliustruojančių atskirus kapus, rasime minėtoje J. Jaskanio knygoje, nagrinėjančioje Šveicarijos pilkapius.

Jotvingių teritorijos ribas padeda nustatyti krūsninių kapų paplitimas, nes kitos baltų gentys taip nelaidojo. Kaip tvirtina jotvingių kultūros žinovai, savo mirusiuosius jotvingiai laidojo toliau nuo namų. Kad vėlė ramiai gyventų, mirusįjį reikėjo perkelti per upę

ar ežerą, nes buvo tikima pomirtiniu sielos persikėlimu. Žmogui mirus, jo siela, apsipraususi ežere, įkoptavusi į medžius: vyrų į ąžuolus, moterų – į liepas, egles. Tarp Uosinės ir Šveicarijos kažkada tyvuliavęs ežeras. Dar ir šiandien čia matosi pelkės, bet jau apaugusios krūmais ir medžiais. Matyt, per tą ežerą ir perkeldavo mirusįjį iš Uosinės gyvenvietės į laidojimo vietą, šiuo metu vadinamą Šveicarija. Manoma, kad jotvingiai turėjo vienoje teritorijoje kelias šventyklas. Vienose melddavosi gyvieji, o kitose buvo meldžiamasi kartu su mirusiuoju prieš perkeliant į laidojimo vietą.

*Šiandieną Jūsų metai sužydėjo
90 įvairių žiedų.*

*Čia visko būta: saulės, vėjo,
Daug praradimų ir vilčių...*

*Nuėjote prasmingą, ilgą kelią,
Pavargo rankos nuo sunkių darbų.
Priimkit šiandien degančią ugnelę
Anūku, proanūkių ir vaikų širdžių.*

Spalio 14 d. **Juozui Jonuškaiti** iš
Damnioko sukaks 90 metų. Šia proga sveikina ir tvirtos sveikatos linki

*Gausus būrys sūnų ir marčių,
dukry ir žentų, anūkų ir proanūkių*

*Giedrų dienų Jums palinkėsim,
Daug sukakčių sutikti dar,
Pačių gražiausių metų,
Laimingai ir ilgai gyvent.*

Michaliną Berneckienę
gimtadienio proga sveikina

Vaikai, anūkai, sesė ir draugės

Lietuvos žiniasklaida

2017 09 22–10 09

Ankstesnėje apžvalgoje rašėme, jog naujasis Lietuvos socialdemokratų partijos (LSDP) vadovas Gintautas Paluckas organizavo partijos narių apklausą dėl tolesnio buvimo Seime valdančiojoje koalicijoje su Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga (LVŽS). Paaiškėjo, kad už koalicinės sutarties nutraukimą pasisakė dauguma partijos skyrių, taigi vykusiame LSDP tarybos posėdyje buvo nutarta iš koalicijos trauktis. Pateiktas ir siūlymas nukelti socialdemokratų išėjimą iš koalicijos iki Naujųjų metų, bet tai palaikymo praktiškai nesulaukė.

„Socialdemokratų pirmininkas po tarybos priimto sprendimo atrodė pakilios nuotaikos ir sakė, kad sprendimas abejonių nekelia, nes už jį pasisakė absoliuti dauguma partijos narių. „Tai yra tam tikras simbolis ir ženklas, kad socialdemokratai yra stiprūs, vieningi, ir tai turėtų įtikinti tuos, kurie abejoja, kad socialdemokratai elgiasi neteisingai“, – G. Palucko žodžius perteikė portalas lrytas.lt.

Kaip vėliau paaiškėjo, socialdemokratų vado žodžiai apie partijos neišardomą vienybę, panašu, buvo per daug optimistiški. Dar skyriuose vykstant apklausoms, Seimo socialdemokratų frakciją sudarančių narių nuomonės išsiskyrė: didesnė dalis iš jų buvo už tai, kad partija neturi trauktis iš koalicijos su LVŽS. Tarp tokių ir buvę LSDP pirmininkais bei Vyriausybės vadovais Gediminas Kirkilas ir Algirdas Butkevičius, keletas buvusių ministrų. Kad savo nuomonės nekeičia, jie patvirtino ir po tarybos sprendimo nutraukti bendrą veiklą su „valstiečiais“.

Tada ugnis partijos viduje

įsiliepsnojo kaip reikia. Kilo ir klausimas dėl socialdemokratų deleguotų ministrų likimo. Ūkio ministras Mindaugas Sinkevičius pareiškė paliekąs postą, nors premjeras Saulius Skvernelis sakė pasitikįs juo ir ragino persigalvoti. Įdomu, kad, kaip rašė portalas lrytas.lt, „politika perrėžė šeimą“: sūnus pakluso partijos valiai trauktis iš valdžios, o jo tėvas Rimantas Sinkevičius buvo tarp tų, kurie Seime liko dirbti su „valstiečiais“ ir pasirašė „frakcijų koalicijos“ sutartį, nors portalo kalbinti politologai teigė, kad Lietuvoje tokio darinio dar nėra buvę.

„Mykolo Romerio universiteto docentas Saulius Spurga įvardijo, kad tai yra kuo aiškiausias partijos skilimas. „Lietuvoje tokio varianto nebuvo, nes tai tam tikras žaidimas, vykstantis vienoje partijoje. Ir tai liudija tos partijos nuomonių išsiskyrimą, o jeigu vadintume daiktus tikraisiais vardais, tai yra jau prasidedantis skilimas“, – savo požiūrį dėstė S. Spurga.

Pašnekovo teigimu, toks darinys gali egzistuoti, tačiau mūsų šalies politikos lauke frakcija be partijos yra niekas“, – rašė portalas.

Tuo metu užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius, nepritariantis partijos sprendimui, sakė, kad išeina iš partijos ir lieka ministro poste. „Jeigu mane palaikys Prezidentė, premjeras, toliau dirbsiu tą darbą, kuris reikalauja pastangų, nuoseklumo ir, tiesą sakant, kokybės“, – agentūrai BNS sakė ministras.

Anot jo, partijos sprendimas trauktis iš valdančiosios koalicijos yra „nesavalaikis, nelogiškas ir neatsakingas“. „Jis pagrįstas emocijomis, partijos vadovybė numetė atsakomybę skyriams. Ant šitos bangos

sprendimas ir buvo priimtas, nors jis šiuo metu valstybei yra žalingas“, – teigė L. Linkevičius.

Neigiamai LSDP sprendimą trauktis iš koalicijos vertino ir Vyriausybės vadovas: „Manau, kad tai yra vis dėlto trumparegiškas sprendimas. Tais argumentais, kurie buvo viešai nutekę, paruošta rezoliucija yra visiška demagogija. Kalbant apie bendradarbiavimą, tikrai tokio pagrindo teigti, kad socialdemokratai negalėjo įgyvendinti savo programinių nuostatų, neatitinka tikrovės“, – BNS sakė S. Skvernelis.

Vienas iš „nepaklusniųjų“ G. Kirkilas LRT televizijos laidoje savo ir kolegų sprendimą aiškino tuo, jog „ne visada mažumos balsas būna neteisingas. Sprendimus visada galima rasti, jei jų ieškai. Dabar vyksta dalies partijos bičiulių bandymas užsitikrinti geresnę vietą ateityje. Vyksta elementari politinė konkurencija. [...] Taryba nusprendė nutraukti partijų susitarimą, kuris buvo. Tą ir padarėme. O Seimo frakcija turi teisę pasirašyti susitarimą su koalicija, tam tikrą autonomiją ji turi. Čia ir įdomiausias dalykas, kad daugiau nieko taryba nepriėmė, jokių kitų sprendimų. Net ir dabartinis pasirašytas susitarimas gali būti diskutuojamas taryboje, bet niekas nieko nenori girdėti.“

Visi likę koalicijoje su LVŽS socialdemokratai Etikos ir procedūrų komisijos, kuri turėjo svarstyti, kaip pasielgti su partijos sprendimui nepaklususiais, išvakarėse net neabejojo, kad bus pašalinti iš partijos. O frakcijos seniūnas Andrius Palionis, pasirašęs susitarimą su „valstiečiais“ sudaryti frakcijų koaliciją ir taip išsaugoti valdančiąją daugumą,

portalui lrt.lt sakė, jog „procesas yra taip toli pažengęs, kad natūraliai skils dalis partijos ir prisijungs prie mūsų“.

„Kai išmes, tada ir pavadinimą (galimai naujos partijos – lrt.lt) sugalvosim“, – teigė A. Palionis, paklaustas, kokių pavadinimų gali būti steigiama nauja partija iš galbūt socialdemokratų gretas paliksiančių jos narių.

„Bus labai įdomu stebėti, jeigu taip atsitiktų, kad partija savo sprendimu, tarkim, pašalintų iš savo gretų beveik visus frakcijos Seime narius“, – radijo laidoje apie tokias perspektyvas kalbėjo politologas Vladimiras Laučius.

Kaip ir politologai, ir patys „nepaklusnieji“ iš anksto prognozavo, LSDP Etikos ir procedūrų komisija pasiūlė šalinti juos iš partijos, nes „nepaisydami LSDP tarybos sprendimo nutraukti koaliciją su LVŽS, sudarė frakcijų koaliciją parlamente“.

Į komisijos posėdį buvo kviešti frakcijų koaliciją sudarę Seimo nariai, garbės pirmininkai ir dabartinis partijos pirmininkas. Iš visų kvieštų asmenų dalyvavo tik garbės pirmininkas Aloyzas Sakalas ir esamas partijos vadovas Gintautas Paluckas. Keturi Seimo nariai iš anksto pranešė negalėję atvykti į posėdį, nes jų laukė kiti, anksčiau numatyti darbai, kiti apie savo apsisprendimą komisijos neinformavo.

Galutinį sprendimą dėl sankcijos priims taryba. Ją sušauks spalio 10 d. vyksiantis prezidiumas. O iki to nutarti pašalinti iš LSDP Seimo nariai svarsto: gal nelaukiant tarybos sprendimo, patiems parašyti prašymus dėl išėjimo iš partijos.

Žiniasklaidoje pastarąją savaitę dažnai buvo minimas ir akcinės bendrovės „Lietuvos geležinkeliai“ (LG) vardas. Mat Europos Komisija (EK) nubaudė „Lietuvos geležinkelius“ 28 mln. eurų bauda už konkurencijos apribojimą – geležinkelio ruožo į Latviją (Mažeikiai–Rengė) 2008 metais išardymą. Toks sprendimas sukėlė Lenkijos naftos koncerno „Orlen“ pasipiktinimą, nes būtent šiuo ruožu

įmonė vežė savo produkciją į Latviją. EK „Lietuvos geležinkeliams“ suteikė tris mėnesius pateikti veiksmų planą, kaip ištaisyti padėtį. Be to, per 2 mėnesius EK sprendimas gali būti apskųstas ES Bendrajam Teismui.

Naujasis LG vadovas Mantas Bartuška, susisiekimo ministras Rokas Masiulis ir Prezidentė Dalia Grybauskaitė dėl to kaltino buvusią vadovybę.

„Naują Susisiekimo ministerijos ir „Lietuvos geležinkelių“ vadovybę vežasi buvusių vadovų aplaidumas ir klaidos. Ilgus metus kelių vyriausybės toleruota „valstybė valstybėje“ ir neatsakingas elgesys atnešė finansinę ir reputacinę žalą visai šaliai“, – teigė šalies vadovė.

Tuo metu buvęs LG vadovas Stasys Daildyka portalui delfi.lt susidariusią situaciją komentavo taip: „Kaip aš galiu jausti atsakomybę, jei eismas buvo pavojingas ir kitaip būti negali. Negaliu leisti, kad nafta su traukiniu nueitų nuo kelio ir užterštų gamtą. Būtų dar daugiau bėdos.“ S. Daildyka sakė, kad ruožas nebuvo atstatytas, nes 2009 metais prasidėjo krizė. „Niekas tuo metu jos neplanavo, neprojektavo ir pinigų tam nebuvo skirta. Nei europinių laisvų, nei kitų nebuvo. Buvo išgyvenimo laikas“, – sakė buvęs geležinkelių vadovas.

[...] S. Daildyka taip pat skeptiškai atsiliepė apie neseniai pasiektą susitarimą su „Orlen Lietuva“, kuriuo buvo nutraukti teisminiai ginčai. „Kieno sąskaita susitarė? Lietuvos? Kaip galima atbuline data susitarti? Į priekį

buvo galima susitarti. Mes siūlėme, pavyzdžiui, pakeisti sąlygas“, – sakė jis.

S. Daildykos nuomone, EK sprendimą galėjo paveikti „Orlen“ patronuojanti Lenkijos valdžia.“

„Europa nubaudė geležinkelius. Kas toliau?“ Taip lrytas.lt pavadintame komentare Lietuvos laisvosios rinkos instituto prezidentas Žilvinas Šilėnas rašė: „Šis sprendimas ypač svarbus simboline prasme. Europa signalizuoja, kad valdžiai ar net jos numylėtoms įmonėms galioja tie patys įstatymai kaip ir visiems mirtingiesiems.“

Nepaisant šių žinių, yra apie ką pagalvoti.

Pirma, kas mokės 28 mln. eurų baudą? AB „Lietuvos geležinkeliai“? Pakels pervežimo kainas Lietuvos įmonėms? Kreipsis į valdžią prašydama subsidijos? O gal tiesiog kelis metus nemokės dividendų į biudžetą? Tai reiškia, kad realiai baudą sumokės mokesčių mokėtojai.

O kas nutiks LG vadovams? Valdininkams, atstovavusiems akcininko (valstybės) interesus LG valdyboje? Politiniams lyderiams, tuomet patyliukais laiminusiems tokį LG žingsnį? Pagal Lietuvoje galiojantį Konkurencijos įstatymą, už grubius pažeidimus iš įmonės savininko net gali būti atimta teisė vadovauti savo privačiai įmonei. O kaip bus dabar?

Šį kartą bauda – 28 mln. O jei būtų 280 mln.? Tarptautinėse bylose tokios sumos visiškai įmanomos.

2017 m. rugsėjo 8 d. į amžinybę iškeliavo
A. A. VYTAUTAS RAČIUS

iš Punsko.

Nuoširdžiai dėkojame giminėms, kaimynams, artimiesiems, buvusiems klasės draugams ir visiems, dalyvavusiems mūsų tėvelio ir vyro šermenyse ir laidotuvėse, už maldas, užuojautos žodžius, aukas ir palydėjimą į paskutinę kelionę. Nuoširdžiai dėkojame giesmininkams ir visiems, kurie buvo su mumis tomis sunkiomis akimirkomis. Dėkojam Punsko parapijos klebonui už atnašautas mišias.

Žmona ir sūnūs